

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ HÂKİM VE SAVCI ADAYLARI İÇİN MESLEK ÖNCESİ EĞİTİM SETİ

Adli Yargıya Yönelik Eğitici Modül Yönlendirmeleri El Kitabı

TÜRK YARGISININ İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ KONUSUNDA KAPASİTESİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ

AVRUPA BİRLİĞİ - AVRUPA KONSEYİ ORTAK PROJESİ

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

STRENGTHENING THE CAPACITY OF THE TURKISH JUDICIARY ON FREEDOM OF EXPRESSION

EUROPEAN UNION – COUNCIL OF EUROPE JOINT PROJECT

2	MODÜL 1: TEMEL PRENSİPLER VE KAYNAKLAR
4	Birinci Adım: Tanışma ve Beklentiler
4	İkinci Adım: İfade Nedir?
5	Üçüncü Adım: Temel Konular
8	Dördüncü Adım: Hâkimlerin Rolü
9	MODÜL 2: İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN SINIRLANDIRILMASININ KOŞULLARI
12	Birinci Adım: Özgürlük Kural, Sınırlama İstisnadır
15	İkinci Adım: Üç Aşamalı Test
21	Üçüncü Adım: Üç Aşamalı Testin Uygulanması
22	Dördüncü Adım: İfade Özgürlüğü ve Türkiye Bağlamı
23	MODÜL 3: HAKARET VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ (ÇATIŞAN HAKLAR)
27	Birinci Adım: Hakaret Olgusuna Giriş
29	İkinci Adım: Temel Konular: Uluslararası Standartlar ve Türk Hukuku Açısından Hakaret
32	Üçüncü Adım: AİHS ve Türkiye Karşılaştırması
35	Dördüncü Adım: Temel Konular: Adil Denge
37	Beşinci Adım: Uygulama
38	Altıncı Adım: Özetleme
39	MODÜL 4: TERÖRİZMLE MÜCADELE EDERKEN İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN KORUNMASI
42	Birinci Adım: Terörizm Olgusuna Giriş
43	İkinci Adım: Uluslararası Standartlar
45	Üçüncü Adım: Terörle Mücadele Mevzuatının İfade Özgürlüğü Üzerindeki Etkisi
49	Dördüncü Adım: Kavramsal Farklılıklar: Şiddete Teşvik, Nefret Söylemi ve Terörizm Propagandası
53	Beşinci Adım: Özetleme
52	MODÜL 5: BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ VE GAZETECİLERİN GÜVENLİĞİ
57	Birinci Adım: Gazeteci Güvenliği Meselesi
57	İkinci Adım: Temel Konular
66	Üçüncü Adım: Uygulama
67	Dördüncü Adım: Kapanış
68	MODÜL 6: (SEÇMELİ) AİHM STANDARTLARININ UYGULANMASI (EĞİTİM MAHKEMESİ VE CANLANDIRMA)
70	Giriş
71	Olay

OKUMA LİSTESİ (kaynakça)

- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz. <http://ifadeozgurlugu.taa.gov.tr/pdf/kilavuz.pdf>
- O. Doğru-A.Nalbant. İHAS Açıklama ve Önemli Kararlar Cilt 2 (İfade Özgürlüğü). <http://www.insanhaklarihukuku.com/wp-content/uploads/2016/03/İfade-Özgürlüğü.pdf>
- Thomas Hammarberg. "Avrupa'da medya özgürlüğü ve insan hakları". İfade Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanı Nicolas Bratza'ya İthafen Kaleme Alınmış Makaleler. s. 31-46.
- İfade Özgürlüğü Tematik Proje Broşürü.

ULUSLARARASI

AİHM

- Tarsasag a Szabadsagjokert / Macaristan
- Lingens / Avusturya
- Rózycki ve Kuliś / Polonya
- Karataş / Türkiye
- Akdaş / Türkiye

ULUSAL

Anayasa Mahkemesi

- Twitter Davası, 2014/3986, KT 02/04/2014
- Emin Aydın Davası, 2013/2602, KT 23/01/2015
- Fatih Taş Davası, 2013/1461, KT 05/11/2014
- Ali Karatay Davası, 2012/990,
- İlhan Cihaner Davası, Başvuru No. 2013/5574
- Bekir Coşkun Davası, Başvuru No. 2014/12151

Yargıtay

- 4. Ceza Dairesi, E: 2014/7349, K: 2014/27575

Danıştay

- Danıştay13. Daire, 2014/3811 E

İNCELENECEK DAVALAR

- Projeksiyon cihazı
- Kâğıtlı tahta
- Tahta kalemleri
- Not kâğıtları

ARAÇLAR

DEĞERLENDİRME

Katılımcılar tarafından isim verilmeden doldurulacak eğitim öncesi değerlendirme anketi

MODÜL 1 TEMEL PRENSİPLER VE KAYNAKLAR

BİRİNCİ ADIM – TANIŞMA VE BEKLENTİLER

Ayrılan süre: 20 dakika

Eğiticiler, eğitime başlamadan önce eğitim öncesi değerlendirme anketinin tüm katılımcılar tarafından doldurulup teslim edildiğinden emin olmalıdırlar. Bundan sonra eğitime Proje ve kendileri hakkında kısa bilgi vererek başlarlar. Ardından mümkünse meslek öncesi eğitime alınan grubun özelliklerini dikkate alarak katılımcılardan çok kısa bir şekilde kendilerini tanıtmalarını isterler.

Tanışma evresinin akabinde eğiticiler, katılımcılara eğitim hakkındaki beklentilerini sorarlar. Eğiticiler gelişigüzel seçtiği kişilerden ve / veya söz almak isteyenlerden bu soruyu cevaplamalarını ister. Eğiticilerden biri kâğıtlı tahtaya beklentileri yazar. Sonra eğiticiler bu beklentileri gerektiğinde yeniden formüle edip özetleyerek biraz üzerinde dururlar. Beklentilerden bazıları programda yer alan hedefler arasında bulunmuyorsa (bk. Yöntem El Kitabı, Giriş kısmı, Bölüm 3) eğiticiler bunları da ekleyip sunumunda bir miktar değişiklik yapabilir dolayısıyla bu noktada eğiticilerin esnek davranabileceği konusunda kendinden emin olması önemlidir. Böyle bir ekleme / değişiklik mümkün değilse eğiticiler söz konusu beklentinin neden eğitimin kapsamı dışında kaldığını ve kalması gerektiğini izah etmelidirler.

İKİNCİ ADIM – İFADE NEDİR?

Beyin Fırtınası Çalışması

Ayrılan süre: 20 dakika

1. Seçenek – Eğitici, katılımcılara Adalet Akademisinde geçerli olan yeni bir kuralı açıklar: Öğrencilerin cep telefonu, internet ve bilgisayar kullanması yasaklanmıştır. Eğitici, katılımcılardan bir kâğıda şu hususlardaki düşüncelerini yazmalarını ister:

- Bu yasak hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Bu yasak hakkında ne hissediyorsunuz?
- Böyle bir yasak karşısında tepkiniz ne olur?

Eğiticiler, katılımcılara cevaplarını yazmaları için üç dakika verirler. Sonra birkaç öğrenciden çok hızlı bir şekilde, düşüncelerini nasıl ifade ettiklerine pek fazla aldırmadan cevaplarını okumalarını isterler. Herhangi bir katılımcı cevap veya yorumlarını çok uzatırsa eğiticiler kibarca, söz almak isteyen diğer katılımcıları işaret etmeli ve cevabını okumaya istekli olan bir başkasına söz vermelidir. Bu çalışmanın amacı, katılımcılar ile eğiticiler arasındaki iletişimi pekiştirmektir.

2. Seçenek – Eğiticiler, katılımcılardan bir kâğıda ifadenin ne olduğunu ve hangi ifadenin korunmayı hak ettiğini yazmalarını isteyebilir. Katılımcılara cevaplarını yazmaları için iki dakika verilir. Eğiticiler yazdıklarını yüksek sesle okumak isteyen katılımcılara söz vererek yazılı cevapları tartışmaya açar. Bu tartışma sırasında eğiticiler, ifade özgürlüğünün sadece içerik olarak değil, biçim olarak da korunduğu noktasını vurgulayarak katılımcılar açısından net hâle getirmelidir.

Eğiticiler beyin fırtınası tekniği ile ilgili daha ayrıntılı bilgiyi “Yöntem El Kitabı, Bazı İnteraktif Teknik ve Yöntemler kısmı, Bölüm 3.3”te bulabilirler.

ÜÇÜNCÜ ADIM – TEMEL KONULAR

Büyük Grup Tartışması

Ayrılan süre: 45 dakika

Eğiticiler aşağıdaki konularda bir tartışma başlatırlar:

- İfade nedir?
- İfade özgürlüğü niçin önemlidir?
- Medyanın önemi nereden kaynaklanmaktadır?
- İfade özgürlüğünün kapsamı nedir?

Bu kavramları anlatırken AİHM davalarından örnekler verilmeli ve sunum boyunca bu davalara dayanak olarak kullanılmalıdır.

Eğiticiler büyük grup tartışması ile ilgili daha ayrıntılı bilgiyi “Yöntem El Kitabı, Bazı İnteraktif Teknik ve Yöntemler kısmı, Bölüm 3.2”de bulabilirler.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda, uluslararası belgelerde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde ifade özgürlüğüne sağlanan koruma

Ulusal ve uluslararası normatif kaynaklar

- Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, 19. madde
- Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, 19. madde
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 10. madde
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, madde 25, 26 ve 28

İfade özgürlüğü hakkının kapsamı

İfade özgürlüğü şu unsurları kapsamaktadır:

- Fikir sahibi olma özgürlüğü, ifade özgürlüğünün bir ön koşuludur. Devletler vatandaşlarına herhangi bir ideolojiyi aşılammalı ve şu veya bu görüşe sahip kişiler arasında ayırimda bulunulmasına müsaade etmemelidir. Devlet tarafından tek taraflı bilginin teşvik edilmesi, fikir sahibi olma özgürlüğü önünde ciddi ve kabul edilemez nitelikte bir engel yaratabilir.
- Bilgi ve görüşleri açıklama özgürlüğü, bir ülkenin siyaset yaşamı ve demokratik bir şekilde işleyişi açısından en yüksek öneme sahiptir. Bu özgürlük olmadan serbest seçimler mümkün olamaz. Bu özgürlük, hükümeti ve hükümet mensuplarını eleştirme özgürlüğünü de içermektedir. Sanatsal yaratım ve performans ve bunların yayılması AİHM tarafından fikir ve düşünce alışverişine katkıda bulunan temel bir faktör ve demokratik bir toplumun hayati bir unsuru olarak görülmektedir.

¹ AİHM davalarına HUDOC veri tabanı üzerinden <http://hudoc.echr.coe.int/> adresinden ulaşılabilir.

- Bilgi ve görüş edinme özgürlüğü, AİHM içtihadında geliştirilmiş bulunan bilgiye erişim hakkını da kapsamaktadır (örneğin, *Tarsasag a Szabadsagjokert / Macaristan Davası*).¹

İfade özgürlüğünün bu üç unsuru, Danıştay tarafından açıklanan yakın tarihli bir karara ilişkin karşıt bir görüşte de dile getirilmiş bulunmaktadır (Danıştay13. Daire, 2014/3811 E. numaralı Karar).

İfadenin biçimleri ve içeriği

- İfadeler sözlü, yazılı, görsel, simgesel, reklam amaçlı ve sanatsal biçimlerde ortaya konabilir. Farklı biçimlerdeki ifadeler yayın (radyo, televizyon), gazete, kitap veya broşür gibi araçlarla başkalarına aktarılabilir.
- İfade özgürlüğü AİHS'nin 10. maddesi kapsamında güvence altına alınmıştır; bu madde, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 19. maddesinde ve Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 19. maddesinde dile getirilen hükmü yansıtmaktadır.
- AİHS'nin 10. maddesi, sadece olumlu karşılanan veya kimseye saldırgan gelmeyen veya insanların kayıtsız kalabildiği bilgi ve düşünceleri değil; saldırgan gelen, sarsıcı nitelik taşıyan veya rahatsız eden bilgi ve düşünceleri de korumaktadır; çünkü bunlar, demokratik bir toplumun vazgeçilmezleri olan çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirliliğin gerekleridir. Yargıtay 4. Ceza Dairesi hakaretle ilgili yakın tarihli kararlarından birinde AİHM ile aynı prensiplere atıfta bulunmuştur (2014/7349 E. ve 2014/27575 K.).

AİHS'nin 10. maddesi yalnızca ifadenin içeriğine değil, biçimine yönelik de koruma güvencesi sağlamaktadır. Biçiminden dolayı hiciv (*Rózycki ve Kuliś / Polonya*), şiir (*Karataş / Türkiye*), roman (*Akdaş / Türkiye*) türlerine özel koruma atfedilmektedir. Anayasa Mahkemesi de *Ali Karatay Davası*'nda, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 26. maddesine atıfla "düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek araçları 'söz, yazı, resim veya başka yollar' olarak ifade etmiş ve 'başka yollar' ifadesiyle her türlü ifade aracının Anayasal koruma altında olduğunun" altını çizmiştir (Başvuru No. 2012/990, Karar Tarihi [KT]: 10/12/2014).

Medyanın rolü

- AİHS 10. madde, açıkça basın özgürlüğünden bahsetmemekle birlikte, AİHM 10. maddede yer alan özgürlüklerden yararlanmak konusunda basına özel bir statü tanıyan bir dizi ilke ve kural getiren kapsamlı bir içtihat yaratmış bulunmaktadır. Basının siyasetin denetçisi (bekçisi) olma rolü Mahkeme tarafından ilk kez *Lingens / Avusturya Kararı*'nda vurgulanmıştır.

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 26. maddesinde de haber ve düşünceleri ifade etme ve yayma hakkının yanı sıra bilgi alma hakkı tanınmaktadır. Bundan başka, ayrı bir hükümlerle, 28. maddede basın hür olduğu ve sansür edilemeyeceği açıkça dile getirilmektedir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, tıpkı AİHM gibi, bir dizi kararda, basının, fikirleri, düşünceleri ve haberleri görsel ve basılı medya yoluyla yayma rolünün altını çizmiş bulunmaktadır (Örneğin *Emin Aydın Davası*, Başvuru No. 2013/2602, *İlhan Cihaner Davası*, Başvuru No. 2013/5574, *Fatih Taş Davası*, Başvuru No. 2013/1461).²

Negatif ve pozitif yükümlülükler

- AİHS 10. madde Devletlere sadece ifade özgürlüğü hakkını ihlal edebilecek herhangi bir işlemde imtina etme değil, aynı zamanda kendi egemenlik alanları içerisindeki herkesin bu hakkı etkili bir şekilde kullanmasını sağlamak amacıyla gereken tüm tedbirleri alma yükümlülüğü de getirmektedir.
- Anayasa Mahkemesi de *Bekir Coşkun Davası*'nda bu noktayı teslim ederek kamu makamlarının negatif yükümlülük kapsamında zorunlu olmadıkça düşüncenin açıklanmasını ve yayılmasını yasaklamaması ve yaptırımlara tabi tutmaması gerektiğini; pozitif yükümlülük kapsamında ise ifade özgürlüğünün gerçek ve etkili şekilde korunması için gereken tedbirleri alması gerektiğini dile getirmiştir (*Bekir Coşkun Davası*, Başvuru No. 2014/12151).
- AİHS 10. madde kapsamında devletin pozitif yükümlülüğü AİHS'nin 13. maddesiyle (etkili başvuru hakkı) de bağlantılıdır. Anayasa Mahkemesi, *Twitter Davası* olarak bilinen birleştirilen *Yaman Akdeniz ve Kerem Altıparmak* başvurularında (Başvuru No. 2014/3986) sosyal medya ile ilgili olarak şu kanaatlere varmıştır: "Ülkemizde milyonlarca kullanıcısı olan bir sosyal paylaşım sitesine erişimin engellenmesinin bu kişilerin demokratik toplumun temellerinden olan ifade özgürlüğünü sınırlayıcı etkisi dikkate alındığında bu tür sınırlamaların hukuka uygunluğunun acilen denetlenmesi ve hukuka aykırılık tespiti hâlinde sınırlamanın hemen kaldırılması demokratik hukuk devleti ilkesinden kaynaklanan bir zorunluluktur."

”

Tartışmaların sonunda eğitimciler, yukarıdaki bilgileri içeren eğitim materyalini katılımcılara dağıtırlar.³

² Davalara Anayasa Mahkemesinin veri tabanından ulaşılabilir. (<http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar/KararlarBilgiBankasi/>).

³ Eğitim Materyali No. 1

DÖRDÜNCÜ ADIM – HÂKİMLERİN ROLÜ

Küçük Grup Tartışması

Ayrılan süre: 15 dakika

Eğiticiler, üç-beş katılımcıdan oluşan küçük gruplar oluşturulup bu gruplardan ifade özgürlüğünün korunmasında hâkimlerin rolü üzerine kendi aralarında tartışmalarını ister. Her bir küçük gruptan, konuyu tartışmaya başlamadan evvel, küçük grubun bu konuda varacağı sonuçları büyük gruba açıklayacak bir sözcü seçmesi istenir. Birinci grubun sözcüsünün yapacağı sunumun ardından eğiticiler dilerse diğer grupların sözcülerine söz verir. Diğer grupların sözcülerine, hâlihazırda dile getirilmiş olan hususları tekrarlamamaları ve ancak kendi gruplarında ilk gruptan farklı veya ona ilaveten konuşulmuş fikirler bulunuyorsa söz almaları hatırlatılır.

Eğiticiler küçük grup tartışması ile ilgili daha ayrıntılı bilgiyi “Yöntem El Kitabı, Bazı İnteraktif Teknik ve Yöntemler kısmı, Bölüm 3.1”de bulabilirler.

Alternatif olarak, eğiticiler, katılımcılarla büyük grup tartışması da yapabilir. Tartışmaya bir soru ile başlarlar: “İfade özgürlüğünün korunmasında hâkimlerin rolü nedir?”

Soruyu sorduktan sonra söz almak isteyen katılımcıların verdiği cevapları toplarlar.

Eğiticiler, katılımcılara Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 90. maddesini ve uluslararası yükümlülüklerin rolünü hatırlatmak amacıyla tartışmayı yönlendirmelidir.

Bu çalışma sırasında katılımcıların Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 90. maddesi uyarınca yargının ve Meclisin, AIHM içtihadını dikkate alması gerektiğini kavraması gerekmektedir.

Eğiticiler, tartışmayı özetlerken üç aşamalı testten bahsetmeli ve hâkimlerin önlerine gelen ifade özgürlüğü davalarında bu kriterleri uygulayarak işlerini kolaylaştırabileceğini anlatmalıdır. Eğiticiler ayrıca bu testin, Modül 2’de ayrıntılı bir şekilde inceleneceğini de duyurur.

Eğiticiler tartışmaların sonunda Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 90. maddesinin ilgili hükmünü içeren eğitim materyalini katılımcılara dağıtırlar.⁴

⁴Eğitim Materyali No. 2

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN SINIRLANDIRILMASININ KOŞULLARI MODÜL 2

SÜRE

90 dakika

TEMEL
KONULAR

- İfade özgürlüğü mutlak bir hak değildir, ancak sınırlamalar dar biçimde yorumlanmalıdır.
- Takdir yetkisi kavramı
- İfade özgürlüğünün sınırları – özel (itibar) ve kamusal alan (halk sağlığı)
- İfade özgürlüğünün sınırlandırılmasına ilişkin usul, üç aşamalı bir test içermektedir; buna göre önerilen sınırlamanın;
  1. Kanunen öngörülmüş olup olmadığı,
  2. Meşru bir amaç taşıyıp taşımadığı,
  3. Demokratik bir toplumda gerekli ve izlenen meşru amaçla orantılı olup olmadığı tespit edilir.
- Takdir yetkisi
- Türkiye’de ulusal seviyede ifade özgürlüğü alanındaki sorunların tespiti
- Avrupa’da en yaygın ifade özgürlüğü sorunlarının tespiti
- Bu sorunların arka planına (mevzuat, yargı pratiği) ilişkin tartışmalar

ÖĞRENME
HEDEFLERİ

- Bu oturum sonunda katılımcılar;
- Türkiye’de ve Avrupa’da ifade özgürlüğüne yönelik hukuki ve fiili kısıtlamaları kavramış,
  - AİHM içtihadı kapsamında neyin meşru amaç sayılabileceğini kavramış,
  - Somut bir davada ifade özgürlüğüne yönelik bir ihlal olup olmadığını tespit etmek için üç aşamalı orantılılık testini pratikte nasıl tatbik edeceğini öğrenmiş olacaktır.

YÖNTEM

- Görüş geliştirme
- Örnek olay çalışması
- Grup çalışması
- Sunum

ISINMA
ALIŞTIRMALARI

Gerek görülürse en son adımdaki AİHM istatistiklerine dayalı slaytlar üzerine tartışma, modülün başında yapılabilir

ÖNCE DEN
GÖNDERİLECEK
MATERYALLER

- Okuma listesi
- Seçilmiş AİHM ve ulusal karar özetleri

MODÜL SIRASINDA
KULLANILACAK
MATERYALLER

Eğiticiler:
- Isınma alıştırmaları (istatistikler, davalar)
- Slayt sunumları
- Okuma parçaları (referanslar)
- Akademik yazılardan alıntılar

Katılımcılar:
- Üç aşamalı testi görsel olarak açıklayan tablolar
- Ulusal mevzuattan alıntılar
- Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve AİHM kararlarından özetler

OKUMA
LİSTESİ
(kaynakça)

- Prof. Dr. Hasan Tahsin Fendoğlu. "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü". *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, İfade Özgürlüğü Özel Sayısı, Sayı 25*. Şubat 2016, s. 1-19.
- Mehmet Yüksek. "İnsan Hakları Sözleşmesi'nde İfade Özgürlüğünün Sınırları". *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, İfade Özgürlüğü Özel Sayısı, Sayı 25*, Şubat 2016. s. 105-151.
- Mark E. Villiger. "AİHM uygulamasında AİHS 17. madde ve ifade özgürlüğü". *İfade Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanı Nicolas Bratza'ya İthafen Kaleme Alınmış Makaleler*. s. 282-89.
- Yrd. Doç. Dr. Yaşar Salihpaşaoğlu. "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Türkiye: Bazı Rakamlar ve Gerçekler". http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/13_11.pdf

ULUSLARARASI

AİHM

- Handyside / Birleşik Krallık (Başvuru No. 5493/72)
- Sürek / Türkiye (nº 1), [Büyük Daire (BD)], (Başvuru No. 26682/95)
- Glimmerveen ve Hagenbeek / Hollanda [Kabul edilebilirlik kararı], (Başvuru No. 8348/78)
- Pakdemirli / Türkiye (Başvuru No. 35839/97)
- Gawęda / Polonya (Başvuru No. 26229/95)
- Sunday Times / Birleşik Krallık (Başvuru No. 6538/74)
- Observer ve Guardian / Birleşik Krallık (Başvuru No. 13585/88)
- Długołecki / Polonya (Başvuru No. 23806/03)
- Tolstoy Miloslavsky / Birleşik Krallık (Başvuru No. 18139/91)
- Cumpăna ve Mazare / Romanya (Başvuru No. 33348/96)
- Lingens / Avusturya (Başvuru No. 9815/82)
- Erbakan / Türkiye (Başvuru No. 59405/00)
- Leroy / Fransa (Başvuru No. 36109/03)
- Norwood / Birleşik Krallık (Başvuru No. 23131/03)
- Oberschlik / Avusturya (Başvuru No. 20834/92)
- Von Hannover / Almanya (Başvuru No. 59320/00)
- Kühnen / Federal Almanya Cumhuriyeti [Kabul edilebilirlik kararı], (Başvuru No. 12194/86)
- Frankowicz / Polonya (Başvuru No. 53025/99)

İNCELENECEK
DAVALAR

ULUSAL

Anayasa Mahkemesi

- Fatih Şahin Davası, Başvuru No. 2013/1461, Karar tarihi: 12/11/2014
- Ali Karatay Davası, Başvuru No. 2012/990, Karar tarihi: 10/12/2014
- Emin Aydın Davası, Başvuru No. 2013/2602, Karar tarihi:23/01/2015
- Öcalan Davası, Başvuru No. 2013/409, Karar tarihi: 25/06/2014
- Youtube Davası, Başvuru No. 2014/4705, Karar tarihi: 29/05/2014

Yargıtay

- Yargıtay Ceza Genel Kurulu, Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Çalışma Grubu Davası, 2007/8-244 Esas, 2008/92 Karar numaralı dava

İNCELENECEK DAVALAR

ARAÇLAR

- Projeksiyon cihazı
- Kâğıtlı tahta
- Tahta kalemleri
- Not kâğıtları

DEĞERLENDİRME

Katılımcılarla aralarda yapılacak sohbetler

MODÜL 2 İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN SINIRLANDIRILMASININ KOŞULLARI

BİRİNCİ ADIM – ÖZGÜRLÜK KURAL, SINIRLAMA İSTİSNADIR

Grup Tartışmaları

Ayrılan süre: 15 dakika

Eğiticiler ifade özgürlüğünün kapsamına ilişkin yapılan tartışmadan sonra, bu özgürlüğün kural olmakla birlikte mutlak bir hak olmadığını altını çizerek. İstisnai olarak hangi şartlarda ifade özgürlüğünün kısıtlanabileceğine dair grup çalışması yapılır. Bunun için aşağıdaki tekniklerden biri kullanılır:

1. Seçenek – Katılımcılarla soru-cevap (büyük grup tartışması)

Katılımcılara birtakım sorular yöneltilmelidir. Eğiticiler aşağıda yer alan soruları teker teker sorar ve katılımcılardan yanıtlamalarını isterler:

- Bir gazete, devletin Güneydoğu'daki askerî operasyonlarını şiddetle kınayan ve yetkilileri Kürt halkının bağımsızlık mücadelesini zulümle bastırmakla suçlayan iki okur mektubu yayımlamıştır (*Sürek / Türkiye [n°1] Davası*).⁵ Böyle bir yazı korunmalı mıdır? Bu ifadeye ne gibi nihai sınırlamalar öngörülebilir?
- Bir Hollanda vatandaşı "Beyaz Hollandalılar"a seslenen broşürler dağıtıyor; bu broşürlerde beyaz bir Hollandalı olmayan herkesin derhâl ülkeyi terk etmesi gerektiği yazıyor (*Glimmerveen ve Hagenbeek / Hollanda Davası*).⁶ Böyle bir ifade korunmalı mıdır? Bu ifadenin nihai sınırı nedir? Hangi koşullar altında sınırlanabilir?
- Tanınmış bir milletvekili, Mecliste Cumhurbaşkanı'na "yalancı ve iftiracı" demiş ve milletvekili dokunulmazlığı ile ilgili bir konuda kendisini eleştirmiştir (*Pakdemirli / Türkiye Davası*).⁷ Böyle bir ifade korunmalı mıdır? Bu ifadenin nihai sınırı nedir? Hangi koşullar altında sınırlanabilir?

2. Seçenek – Aynı sorulara dayalı küçük grup tartışmaları

Katılımcılar üç küçük gruba bölünebilir (Grupları oluştururken daima katılımcıları, oluşturulacak grup sayısına kadar saydın; bu örnekte üçe kadar saydıracağınız.) ve her bir gruba yukarıda dile getirilen olaylardan biri verilip oturumdan önce eğitici tarafından kâğıda yazılmış olan sorular dağıtılır. Yine öncelikle her grup birer sözcü seçer. Tartışma süresi belirlendikten ve eğiticiler bu sürenin sona erdiğini net bir dille ilan ettikten sonra, her bir grubun sözcüsü, önce grubun üzerinde çalışmış olduğu ifadeyi ve soruları okur. Ardından grup içerisindeki tartışmayı özetleyen notlarını aktarır. Her bir sözcünün konuşmasının ardından eğiticiler, diğer gruplara eklemek istedikleri veya itiraz edecekleri vs. herhangi bir husus olup olmadığını sorar.

Eğiticilerin, tartışma başlamadan evvel, her bir gruba farklı ifade ve sorular verildiğini ve bir grubun sözcüsü konuşmaya başladığında diğer herkesin (a) verilen görevin ne olduğunu ve yapılan tartışmaları anlayabilmek ve (b)

⁵ Eğitim Materyali No. 3
⁶ Eğitim Materyali No. 4
⁷ Eğitim Materyali No. 5

isterse o grubun ortaya koyduğu düşünceye katkıda bulunabilmek için sözcüyü büyük bir dikkatle dinlemeleri gerektiğini belirtmeleri faydalı olacaktır.

Aşağıdaki önerilen örnek davaları dağıtırken eğitimciler, katılımcılarla sadece ilk paragraflarını paylaşmalı ikinci paragraflardaki bilgileri kendi açıklamalarında kullanmalıdır.

Önerilen davalar

Sürek / Türkiye (n° 1)

Başvurucu, Türkiye'nin Güneydoğu Bölgesi'nde devletin askerî operasyonlarını şiddetle kınayan ve yetkilileri bağımsızlık ve özgürlük mücadelesi veren Kürt halkına zulüm ve baskı uygulamakla suçlayan iki okur mektubu yayımlamış olan haftalık bir derginin sahibiydi. Başvurucu "devletin bölünmezliğine karşı propaganda yapmak ve halk arasında düşmanlık ve nefreti teşvik etmekten" mahkûm edilmiştir. Kendisi ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiğini öne sürerek şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, AİHM'nin ifade özgürlüğünü düzenleyen 10. maddesine yönelik bir ihlal bulunmadığına hükmetmiştir. Söz konusu mektupların kanlı intikam yoluna başvurma çağrısı anlamına geldiğini ve birinde kişilerin isimleriyle teşhir edildiğini, bu kişilere yönelik nefret duygularının kabartıldığını ve böylelikle olası bir fiziksel şiddet tehlikesine maruz bırakıldıklarını kaydetmiştir. Başvurucu kendisini bu mektuplarda yer alan görüşlerle şahsen ilişkilendirmemiş olmakla birlikte, yine de bu mektupların yazarlarına şiddet ve nefreti körükleyen bir ortam sağlamış bulunmaktaydı. Mahkeme, derginin editör ve gazeteci kadrosunun bilgi toplayıp halka yayarken üstlendiği ve çatışma ve gerilim hâllerinde daha da büyük önem taşıyan ödev ve sorumlulukların derginin sahibi olarak başvuru açısından da geçerli olduğu sonucuna varmıştır.

Glimmerveen ve Hagenbeek / Hollanda

Bu davada başvuru "Beyaz Hollandalılar"a seslenen ve beyaz olmayan herkesin Hollanda'yı terk etmesini sağlamaya çalışan broşürlerden ötürü mahkûm olmuşlardır.

Avrupa Komisyonu, Sözleşme'nin hakları kötüye kullanma yasağını düzenleyen 17. maddesi uygulaması ile AİHS'nin 10. maddesinin, ırk ayrımcılığı içeren fikirlerin yayılması amacıyla kullanımına izin vermediği tespitinden hareketle bu başvuruyu kabul edilemez bulmuştur.

Pakdemirli / Türkiye

Bir milletvekili olan Pakdemirli, 14 Nisan 1995 günü, bir basın toplantısında zamanın Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e ağır tenkitlerde bulunarak kendisini başka kimi sıfatların yanı sıra yalancı ve iftiracı olarak nitelendirerek daha sonra beraat edecek olan iki ANAP'lı bakanın milletvekili dokunulmazlığını kaldırttığı için eleştirmiştir. Demirel, başvuru hakkında, kendisine hem şahsen hem de Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı sıfatıyla hakaret dolu ve iftira içeren sözler sarf ettiği iddiasıyla tazminat davası açmıştır. 12 Temmuz 1995 tarihinde Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi, Pakdemirli'nin, Demirel'e tazminat olarak yaklaşık 55.000 Euro'ya denk gelen 5.000.000.000 Türk lirası ödemesine karar vermiştir. Dava temyiz aşamalarında da onanmıştır.

AİHM, ödenmesi istenen tazminatın orantısız olduğunu dile getirerek 10. maddeye yönelik ihlal tespit etmiştir. Ayrıca söz konusu eleştirilerin, özel bir koruma atfedilmemesi gereken Cumhurbaşkanı'na yönelik olduğuna da işaret etmiştir.

Bu çalışmanın amaçları şunlardır:

- Katılımcıların, sınırlamaların neden bu denli önemli olduğunu ve neden bazen sınırlamaları etkileyen durumlar bulunduğunu anlamasını ve
- Katılımcıların ifade özgürlüğü davalarında gerekçe yazarken kendilerini AİHM'nin yerine koymasını sağlamak.

Eğiticiler de kendi analizlerini hazırlamalıdır. Soruları AİHM tespitlerine dayalı olarak yanıtlamalı ve bu analizler, katılımcıların kendi yanıtlarını sunmalarının ardından açıklanmalıdır.

Eğiticiler, tartışmaların sonunda ifade özgürlüğünün kapsamına ve sınırlandırılmasına ilişkin temel prensipleri özetler. Bunun bir sonraki adıma hazırlık olduğunu, ifade özgürlüğüne bir sınırlama getirilmesi durumunda birçok etkenin göz önünde tutulmasının gerekeceğini göstermenin hedeflendiğini belirtir. Bu etkenlerin her olay bazında ayrı ayrı değerlendirilmek durumunda olduğu vurgulanır. Bir sonraki adımda buna ilişkin hukuk tekniği ile ilgili ayrıntılı tartışmaların yapılacağı belirtilir.

İKİNCİ ADIM – ÜÇ AŞAMALI TEST

Sunum

Ayrılan süre: 15 dakika

Eğiticiler, görüş geliştirme uygulamasına başlamadan önce ifade özgürlüğünün sınırlandırılmasının koşullarına dair kısa bir slayt gösterimi yapar.⁸ Tercihen her bir slaytı göstermeden önce katılımcılara soru sorarak oradaki içerik ile ilgili katkılarını yapmaları teşvik edilmelidir. Buradaki kavramları sunarken eğiticiler, AİHM ve ulusal davalardan örnekler vererek oturum boyunca bu örneklerden faydalanacaktır. Tartışmaları yönlendirirken aşağıdaki hususlara değinilmesi sağlanmalıdır:

⁸“Üç Aşamalı Test Uygulaması” Slaytları

İfade özgürlüğüne sınırlama getirme koşullarına dair temel prensipler

İfade özgürlüğü kural, sınırlama istisnadır.

Bu ilke, AİHS'nin 10. maddesi uygulamaya konurken ifade özgürlüğü hakkının geniş yorumlanmasını, sınırlamaların ise dar yorumlanmasını gerektirir.

AİHS 10. maddenin temel işlevi, herkesin ifade özgürlüğünü korumaktır. Bu nedenle ki AİHM, bu maddenin 2. fıkrasında öngörülen olası kısıtlamaların dar yorumlanmasına yönelik kurallar tesis etmiş bulunmaktadır. Aynı şekilde, ulusal makamların 10. maddenin 2. fıkrasında sıralanan nedenlerden herhangi birinin söz konusu olduğu her durumda ifade özgürlüğünün kullanılmasına müdahale etmemesi gerekir zira böyle bir durum, bahsi geçen hakkın içeriğinin sınırlandırılmasına yol açacaktır. Mahkeme, ulusal makamlarca alınan tedbirin ifade özgürlüğü hakkının kullanımı üzerindeki kısıtlayıcı etkisine bakarak bir olayda müdahalenin olup olmadığına karar vermektedir.

İfade özgürlüğü mutlak bir hak değildir.

Sorumluluklar ve ödevler içermektedir. Bu nedenle sınırlandırılabilir ancak sınırlamalar üç aşamalı gereklilik testi ile formüle bağlanmış olan çok katı kurallara tabidir. Birkaç istisna dışında -ki bu istisnalar AİHS'nin 17. maddesinin (hakları kötüye kullanma yasağı) uygulanması yoluyla bahse konu ifadenin 10. maddenin kapsamından çıkarılması ile ilgilidir- tüm sınırlamalara üç aşamalı test uygulanmalıdır.

Üç aşamalı testin uygulanmayacağı, dolayısıyla AİHS'nin 17. maddesi uygulamasıyla ifade özgürlüğü korumasının doğrudan doğruya dışında kalacak olan bu ifadeler, daha çok nefret söylemi, tarihî gerçeklerin (Yahudi soykırımının) inkârı gibi en uç örneklerle sınırlıdır.

Eğiticiler, üç aşamalı test konusunda tartışmaları yönlendirirken sadece AIHM kararlarına atıf yapmalı aynı zamanda ilgili Türk mevzuat ve içtihatlarına dikkat çekmelidir.

AIHM tarafından üç aşamalı testin tatbiki

Üç aşamalı test, hem AIHM tarafından Sözleşme'nin 8-11. maddeleri kapsamındaki davaları çözüme bağlamakta kullanılmaktadır hem de Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. maddesi gereği, Türk hâkimler açısından ifade özgürlüğü davaları hakkında karar verirken böyle bir gerekçeyi takip etmek yarar sağlayacaktır.

Üç aşamalı testin başında, ilk önce ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin varlığını gösteren olguların tespiti gerekmektedir. Mahkeme, ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale bulunmadığına hükmederse üç aşamalı teste girişmeye gerek kalmaz.

AIHS'nin 10. maddesinin 2. fıkrasına göre, herhangi bir Sözleşmecî Devletin ulusal makamları, bir arada karşılanması gereken şu üç koşulun varlığı hâlinde ifade özgürlüğünün kullanımına müdahalede bulunabilir:

1. Müdahale (“işlem”, “şart”, “kısıtlama” veya “ceza”) kanunen öngörülmüştür.

- Gawęda / Polonya (Başvuru No. 26229/95)
- Sunday Times / Birleşik Krallık (Başvuru No. 6538/74)

2. Müdahale şu yarar veya değerlerden biri veya birkaçının korunması amacını taşımaktadır:

- Ulusal güvenlik; toprak bütünlüğü; kamu güvenliği; kamu düzeninin sağlanması veya suç işlenmesinin önlenmesi; sağlığın ve ahlakın korunması; başkalarının itibar ve haklarının korunması; gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi ve yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması.

3. Müdahale demokratik bir toplumda gereklidir.

- Długołęcki / Polonya (Başvuru No. 23806/03)
- Tolstoy Miloslavsky / Birleşik Krallık (Başvuru No. 18139/91)

Bu test sırayla uygulanmalıdır. Eğer aşamalardan birinde aranan koşullar gerçekleşmemişse diğer aşamaya gerek kalmadan ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna varılır.

Üç aşamalı testin Türk hukukunda ve pratiğinde uygulanması

Temel hak ve özgürlükler, Anayasal metinlerde yer alırken genellikle sınırlayıcı düzenlemelere de yer verilmektedir. Bu sınırlamalar, ilgili hak ve özgürlüğe özgü olabileceği gibi, bunun yanında Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 13. maddesinde düzenlendiği hâliyle genel sınırlamalar şeklinde de olabilmektedir.

Toplumsal gerçeklikler, hakların kötüye kullanılabilme ihtimali ve daha birçok sebeple temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması, ideal bir durum olmasa da kabul edilebilir bir olgudur. Bu noktada önemli olan, sınırlandırmanın maksimum seviyelere çıkarılarak "hakkın özüne" dokunulmamasıdır.

Öte yandan, ifade özgürlüğü özelinde korunmaması gerektiği yönünde genel kabul görmüş "tartışmalı ifadelerin" varlığı, ifade özgürlüğünün sınırlarını belirlemede ortaya çıkan zorluklardan biridir. Tarihsel gerçekleri inkâr söylemi, demokratik rejimi yıkmayı hedefleyen ifadeler, ırkçılık, hoşgörüsüzlük, şiddet ve nefret barındıran ifadeler, pornografi ve çocukların korunması ile ilgili hususlar, ifade özgürlüğünü sınırlandırma kriterleri ile birlikte tartışılması sona ermeyecek ve sürekli geliştirilecek bir alan olarak karşımızda durmaktadır.

AİHM, ifade özgürlüğünün bazı koşullar altında sınırlandırılabilceğini ve sınırlandırma konusunda tartışmalı noktaları da dikkate alarak ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddialarını sonuçlandırmada "üç aşamalı testi" uygulamaktadır. Bu testin, Anayasa Mahkemesinin itiraz ve iptal davalarındaki "norm denetimi" sırasında, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 13. maddesini uygulama yönteminden belirgin bir farkı yoktur.

Birinci aşama: müdahalenin varlığını tespit

Temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri süren başvurucular, genellikle olayları anlatmakta ve kendilerinden uzmanlık beklenmediği için hukuki nitelendirmelerde hatalar yapmaktadır. Bundan farklı olarak kişiler, herhangi bir hak ihlaline uğramamış olsalar da haklarının ihlal edildiği inancı ile hareket edebilmektedirler. Bu sorunları ortaya koyabilmek adına üç aşamalı testin birinci aşamasını üç alt başlık altında incelemek gerekmektedir:

1. Müdahale, ifade özgürlüğünün hangi kapsamıyla ilişkilidir? Bilindiği gibi ifade özgürlüğü, düşünceye sahip olma, bilgi ve düşünceyi açıklama ve bilgiye ulaşma özgürlüklerini bünyesinde barındırmaktadır. Bu yönleri ile olayın somutlaştırılması, ihlal tespitini kolaylaştıracaktır.
2. Gerçek anlamda bir müdahale var mıdır? Kişiler, herhangi bir ihlal bulunmasa da haklarının ihlal edildiği düşüncesinde olabilirler. Bu nedenle müdahale oluşturan durumun somutlaştırılması gerekir. İfade özgürlüğüne müdahale edilme biçimleri, özgürlüğün kullanılma şekline göre değişkenlik gösterecektir. Basılmış bir kitabın

toplantılması, süreli yayına sansür uygulanması, toplantı ve gösteri talebine olumsuz cevap verilmesi, gösterinin dağıtılması, soruşturma açılması, vb.

3. Müdahalenin yasal zeminde bir dayanağı olmalıdır. İfade özgürlüğünün sınırlandırılması ancak kanunla mümkün olacağından öncelikle müdahalenin yasal karşılığı belirlenecektir (Türk Ceza Kanunu [TCK] ve diğer yasal mevzuattaki düzenlemelere burada vurgu yapılacaktır.). Kanunilik; yasa, kanun hükmünde kararname [KHK], tüzük, yönetmelik, yargı içtihadı vb. yazılı veya yazılı olmayan fakat yürürlükte bulunan hükümlerin tamamını kapsamaktadır. Bu hükümlerle ilgili olarak bulunması gereken ön önemli özellikler şunlardır:

- a- Herkes tarafından erişebilir olmalıdır.
- b- Herkes tarafından anlaşılabilir açıklıkta olmalıdır.
- c- Mevcut hükümler, hukukun keyfi kullanımına karşı güvence içermelidir
- d- Sunday Times / Birleşik Krallık Davası (Başvuru No. 6538/74)
- e- RTBF / Belçika Kararı (Başvuru No. 50084/06)

İkinci aşama: müdahalenin haklı sebebe dayanması

İfade özgürlüğü, mutlak bir özgürlük olmayıp Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklerin sınırlama rejimine tabidir. İfade özgürlüğüne ilişkin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında sınırlama sebeplerine yer verilmiştir. Basın özgürlüğünün sınırlanmasında ise kural olarak 28. maddenin dördüncü fıkrası gereğince Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 26 ve 27. madde hükümleri uygulanacaktır. Bundan başka basın özgürlüğünün sınırlanmasında 28. maddenin beşinci, yedinci ve dokuzuncu fıkralarında bazı özel sınırlama sebeplerine yer verilmiştir.

Ancak ifade ve basın özgürlüklerine yönelik sınırlamaların da bir sınırının olması gerektiği açıktır. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 13. maddesindeki ölçütler göz önüne alınmak zorundadır. Bu sebeple ifade özgürlüğüne getirilen sınırlandırmaların denetiminin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 13. maddesinde yer alan meşru amaçlar çerçevesinde ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 26 ve 28. maddeleri kapsamında yapılması gerekmektedir.

AİHS'de düzenlenen meşru amaçlar aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Ulusal güvenliğin korunması
- Toprak bütünlüğünün korunması
- Kamu emniyetinin korunması
- Düzensizliğin ve / veya suç işlenmesinin önlenmesi
- Sağlığın korunması
- Ahlakın korunması
- Başkalarının şöhretinin veya haklarının korunması

- Gizli olarak elde edilen bilgilerin açıklanmasının önlenmesi
- Yargı organlarının otorite ve tarafsızlığının sürdürülmesi

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda düzenlenen "meşru amaçlar" ile AİHS'de düzenlenen "meşru amaçlar" genel olarak örtüşmektedir.

Ancak "ahlakın korunması" ve "sağlığın korunması" ifadeleri Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda açıkça yer almamaktadır.

"Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devlet'in ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması", "suçluların cezalandırılması", "özel ve aile hayatlarının korunması" ve "kanunun öngördüğü meslek sınırlarının korunması" meşru amaçları da AİHS'de yer almamaktadır. Fakat bu düzenlemelerdeki farklılık yorumla giderilebilir niteliktedir.

Burada önemli olan, meşru amaçların istisnai nitelikte olduğu ve dar yorumlanması gerektiğidir.

Üçüncü aşama: demokratik toplumda gereklilik ve orantılılık

Demokrasiler, temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimlerdir. Öze dokunma yasağını ihlal etmeyen müdahaleler yönünden gözetilmesi öngörülen "demokratik toplum düzeninin gerekleri" kavramı, öncelikle ifade özgürlüğü üzerindeki sınırlamaların zorunlu veya istisnai tedbir niteliğinde olmalarını, başvurulabilecek en son çare veya alınabilecek en son önlem olarak kendilerini göstermelerini gerektirmektedir. "Demokratik toplum düzeninin gereklerinden olma", bir sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacıyla yönelik olmasını ifade etmektedir. Buna göre, sınırlayıcı tedbir, bir toplumsal ihtiyacı karşılamıyorsa veya başvurulabilecek en son çare niteliğinde değilse demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir tedbir olarak değerlendirilemez.

Başka bir ifadeyle, yapılan sınırlama, hak ve özgürlüğün özüne dokunarak kullanılmasını engelliyor veya aşırı derecede güçleştiriyorsa, etkisiz hâle getiriyorsa veya ölçülülük ilkesine aykırı olarak sınırlama aracı ile amacı arasındaki denge bozuluyorsa demokratik toplum düzenine aykırı olacaktır.

Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşılmak için seçilen aracın denetlenmesidir. Bu sebeple düşünceleri açıklama ve yayma özgürlüğü ile basın özgürlüğü alanında getirilen müdahalelerde, hedeflenen amaca ulaşabilmek için seçilen müdahalenin elverişli, gerekli ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmelidir.

Bu bağlamda, demokratik toplumun temellerinden olan ifade özgürlüğünün, sadece olumlu karşılanan veya kimseye saldırgan gelmeyen veya insanların kayıtsız kalabildiği

bilgi ve düşünceler değil, devletin veya toplumun bir bölümünü eleştiren, saldırgan gelen, sarsıcı nitelik taşıyan veya rahatsız eden bilgi ve düşünceler için de geçerli olduğu kuşkusuzdur. Çünkü bunlar, demokratik toplum düzeninde geçerli olan çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin gerekleridir.

Orantılılık ve ölçülülük testi yapılırken somut olaya yönelik cevap alınması gereken sorular vardır. Bu sorular AİHM uygulamaları ile ortaya çıkmıştır:

- İfadenin içeriğinde şiddet çağrısı, nefret söylemi ve terör propagandası var mı?
- İfadeyi kullanan kişi kimdir (kişinin terörle ilgisi, tanınmışlık düzeyi, toplumu etkileme gücü vb.)?
- İfadede kullanılan araç nedir (aracın etki ve yayılma niteliği, kitap, dergi, gazete gibi süreli ve süresiz yayınlar veya işitsel ve görsel araçlar)?
- İfadede kullanılan yöntem nedir (yöntemin etkinliği ve geniş kitlelere ulaşma becerisi, resim, karikatür, şarkı, slogan, dans, heykel, duruş, hareket vb.)?
- İfadenin kullanıldığı yer neresi (Terör eylemlerinin yaygın olduğu veya güvenliğin zayıfladığı noktalarda ortaya konan ifade ile sakin yerlerde ortaya konan ifadenin etkisi farklılık göstermektedir.)?
- İfade ne zaman kullanılmıştır (Terör olaylarının etkili olduğu bir dönemde kullanılan ifadeler kamu düzenini daha olumsuz yönde etkileyebilecektir -zamanın soğutucu etkisi.)?

”

⁹Eğitim Materyali No. 6

Eğiticiler, tartışmaların sonunda, üçlü testin Anayasa Mahkemesi tarafından uygulanmasına dair olan eğitim materyalini katılımcılara dağıtır.⁹

ÜÇÜNCÜ ADIM – ÜÇ AŞAMALI TESTİN UYGULANMASI

Görüş Geliştirme

Ayrılan süre: 30 dakika

Eğiticiler, yukarıdaki açıklamalardan sonra görüş geliştirme uygulamasına geçerler. Katılımcılara aşağıdaki örnek olayı¹⁰ dağıttıktan sonra şu yönlendirmeler yapılır:

- Sınıfta beş nokta belirleyip şu ifadelerin yazılı olduğu etiketleri (veya kartonları) bu noktalara yapıştırın:
  - Tamamen katılıyorum
  - Katılıyorum
  - Katılmıyorum
  - Hiç katılmıyorum,
  - Kararsızım¹¹
- Her bir katılımcıya yazılı bir örnek olay (önceden basılmış) verin ve bu konuda nerede durmak istediğini sorun.
- Görüşlerini ifade eden etiketin olduğu yere gidip orada durmalarını isteyin.
- Katılımcılardan neden orada durduklarını üç aşamalı teste dayanarak anlatmalarını isteyin.

¹⁰ Eğitim Materyali No. 7
¹¹ Eğitim Materyali No. 8

Örnek olay (Delfi-Estonya, Başvuru No. 64569/09)

Delfi, Estonya'daki en büyük haber portallarından biridir. Okuyucular haberlere yorum yazabilir; buna rağmen Delfi, yasa dışı içeriği sınırlama ayrıca filtreleme, uyarma ve kapatma politikalarına göre işlemektedir. Delfi buz yollarıyla ilgili bir haber yayımlamıştır, haber makul kabul edilmiş ve ortalamanın üzerinde yorum almıştır. Yorumların bazıları L. olarak tanınan kişiye yöneltilmiş tehditler dâhil saldırı içerikli ifadeler içermektedir. Birkaç hafta sonra L. yirmi yorumun silinmesini ve kendisine tazminat ödenmesini talep etmiştir. Delfi yorumları aynı gün kaldırmış ancak tazminat ödemeyi reddetmiştir. Daha sonra mesele Mahkemeye taşınmıştır ve L. ye ilk talebinden daha az miktarda da olsa tazminat verilmesine hükmedilmiştir. Delfi'nin yansız bir aracı olma ve bu nedenle de e-ticaret kapsamındaki yükümlülüklerden muaf olma talebi reddedilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, katılımcıların, üç aşamalı testin ifade özgürlüğü davalarını çözüme bağlamak konusunda kendilerine yardımcı olabileceğini kavramalarını sağlamaktır.

Eğiticiler AİHM tespitlerine dayanan sorulara yönelik olarak kendi analizlerini -yanıtlarını- hazırlamalıdır. AİHM'nin yaptığı tespitler, katılımcılar yanıtlarını sunduktan sonra açıklanmalıdır.

Eğiticiler görüş geliştirme ile ilgili daha ayrıntılı bilgiyi "Yöntem El Kitabı, Bazı İnteraktif Teknik ve Yöntemler kısmı, Bölüm 3.5"te bulabilirler.

DÖRDÜNCÜ ADIM – İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ VE TÜRKİYE BAĞLAMINI

Büyük Grup Tartışması

Ayrılan süre: 30 dakika

Eğiticiler, istatistikleri göstermeden önce, katılımcılara, ifade özgürlüğü bağlamında AİHM'nin Türkiye ile ilgili verdiği karar sayısını sorabilir ve düşünceleri için katılımcılara zaman tanır. Eğiticiler, birkaç katılımcıdan cevaplarını ister ve bunları tahtaya yazar; ardından, ifade özgürlüğünün ihlaliyle ilgili AİHM istatistiklerini projeksiyon cihazıyla gösterir.¹² Bu bilgileri gösterdikten sonra katılımcılara bu durumun nedenlerini sorar. İstatistiklerin yüksek olması nelerden kaynaklanabilir? Mevcut yasalardan mı yoksa uygulamadan mı veya eğitim ve bilgi eksikliğinden mi?

Tartışma sırasında eğiticiler, çarpıcı istatistik verileri olan bazı ülkelerin¹³ AİHM nezdindeki istatistiklerini göstererek başka ülkelerle Türkiye arasında karşılaştırma yapabilirler. İstatistiklerin açık ve anlaşılabilir veriler göstermesine dikkat edilmelidir. Özellikle hassasiyet arz eden konularda (dinî konular veya terör bağlamı gibi), benzerlik gösteren ülkelerin kıyas için gösterilmesinde fayda bulunmaktadır.

¹²"İstatistiklerle İfade Özgürlüğü" Slaytları

¹³ İstatistikler için ayrıca bakınız: http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2012_ENG.pdf

Bu eğitimde yönlendirmeli tartışma tekniği kullanılacaktır dolayısıyla eğiticiler, tartışmaları ve katılımcıların verdiği cevapları dikkatlice dinlemelidir. Eğitim süresince eğiticiler tek taraflı konu anlatımından kaçınmalıdır. Bütün konular tartışma şeklinde ele alınmalı, eğiticiler de AİHM içtihadından bilgiler sunarak katkıda bulunmalıdır. Ayrıca ulusal içtihatlarla da değerlendirilerek tartışmalara zenginlik katılabilir.

SÜRE

120 dakika

TEMEL
KONULAR

- Hakların çatışması, itibarın tanımı ve hukuki koruma araçları
- Tanımlar: Hakaret ve diğer ilgili terimlerle (tahkir, küfür, aşağılama, küçük düşürme, ağır eleştiri, sarsıcı ve rahatsız edici) kastedilen nedir?
- Uluslararası bağlamda hukuki koruma temelleri [(AİHS 10. madde, Bakanlar Komitesi 4 Haziran 2012, R(97)20 sayılı Tavsiye Kararı, Bakanlar Komitesi R(2011)7 sayılı Tavsiye Kararı, AK Parlamenterler Meclisi 1577(2007) sayılı Kararı]
- Ulusal mevzuatta ceza hukukunda hakarete ilişkin hukuki temeller (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 17, 26, 27, 28. maddeleri, TCK madde 300 – Devlet'in egemenlik alametlerini aşağılama)
- Ceza hukukundaki hakaret suçunun tehlikeleri ve "soğutma etkisi" (Hapis cezası kesinlikle yasaktır.)
- Türkiye'de hukuk davalarında hakaret suçu
- Hakaret ve ihtiyati tedbir
- Bir ifadenin hakaret teşkil etmediği koşullar (doğru, imtiyazlı ifade, görüş veya hiciv, bilgi edinme konusunda gösterilen iyi niyet ve titizlik, kamu yararı, siyasi ifade, başka birinin görüşü)
- AİHM tarafından adil denge gözetmekte kullanılan kriterler
- Hakaret konusunda başvurulabilecek hukuk yolları, hapis cezasının ifade özgürlüğüne aykırı olması (Ancak suça teşvik veya nefret söylemi hâlinde mazur görülebilir.), maddi tazminat (orantılı)

ÖĞRENME
HEDEFLERİ

- Bu oturum sonunda katılımcılar;
- Hakaretin anlamını ve Anayasa Mahkemesinin, Yargıtayın ve AİHM'nin bu konudaki yargı pratiğini kavramış;
  - Belli gruplara karşı (örneğin, siyasetçiler, sıradan insanlar, kamuya mal olmuş kişiler, hakimler ve benzeri) hakaretimiz ifadelere konulacak sınırlamaların kapsamını öğrenmiş;
  - Ceza hukukundaki hakaret suçuna ilişkin olarak ortaya çıkmakta olan Avrupa insan hakları standartlarını kavramış;
  - Hakaret davalarında ortaya çıkması muhtemel tezlerin çerçevesini (AİHM standartları) kavramış;
  - Orantılılık prensibini ve bu prensibi hakaret davalarına tatbik becerisini kazanmış olacaktır.

YÖNTEM

- Görüş geliştirme
- Beyin fırtınası
- Belli gruplara karşı (örneğin, siyasetçiler, sıradan insanlar, kamuya mal olmuş kişiler, hakimler ve benzeri) hakaretimiz ifadelere konulacak sınırlamaların kapsamını hakkında küçük grup tartışması
- Örnek olay çalışması
- Sunum
- Değerlendirme öncesi "geri yürüme"

ISINMA ALIŞTIRMALARI

KiŐkirtıcı nitelikte olduğu belirlenen on farklı ifadenin incelenmesine dayalı grup tartışması

ÖNCE DEN GÖNDERİLECEK MATERYALLER

- Okuma listesi
- Sunum
- Seçilmiş AİHM karar özetleri

MODÜL SIRASINDA KULLANILACAK MATERYALLER

- EĞitici ler:
- Sunum
  - Okuma parçaları (referanslar)
  - Akademik yazılardan parçalar

- Katılımcılar:
- İlgili ulusal mevzuattan alıntılar
  - Mahkeme veya savcılık kararlarından çalışma örnekleri

OKUMA LİSTESİ (kaynakça)

- Avrupa Konseyi Medya Birimi. "Hakaret ile İlgili Yasaların ve Uygulamaların, Özellikle Orantılılık Prensipleriyle İlgili AİHS İçtihatlarıyla Uyumlaştırılması Çalışması". CDMSI(2012)Misc11
- Avrupa Konseyine Üye Devletlerde Hakaretin Suç Olmaktan Çıkarılmasına İlişkin Karşılaştırmalı Çalışma.
- Avrupa Konseyi Bilgi Notu. "Kişinin imajını koruma hakkı". Mart 2016.
- Avrupa Konseyi Bilgi Notu. "İtibarın korunması hakkı". Ocak 2016.
- Anthony Lester. "İncitme hakkı". *İfade Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanı Nicolas Bratza'ya İthafen Kaleme Alınmış Makaleler.* s. 262-70.
- Päivi Hirvelä. "Medya çalışanları ve hakaret cezaları". *İfade Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanı Nicolas Bratza'ya İthafen Kaleme Alınmış Makaleler.* s. 129-40.
- Robert Walker. "Özel hayat ne zaman kamuyu ilgilendirir?". *İfade Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanı Nicolas Bratza'ya İthafen Kaleme Alınmış Makaleler.* s. 47-54.
- Lady Arden. "Medyanın özel alana müdahalesi ve insan hakları: denge gözetmek". *İfade Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanı Nicolas Bratza'ya İthafen Kaleme Alınmış Makaleler.* s. 55-70.
- Philip Leach. "Telekulak, ünlüler ve özgür medya – basın özgürlüğü ile özel hayat arasında denge gözetmek". *İfade Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanı Nicolas Bratza'ya İthafen Kaleme Alınmış Makaleler.* s. 71-80.

ULUSLARARASI

AİHM

- Axel Springer AG / Almanya [BD] (Başvuru No. 39954/08)
- Von Hannover / Almanya (Başvuru No. 59320/00)
- Von Hannover / Almanya [BD] (Başvuru No. 40660/08 ve 60641/08)
- Oberschlick / Avusturya (Başvuru No. 11662/85)
- Castells / İspanya (Başvuru No. 11798/85)
- Ristamaki ve Korvola / Finlandiya (Başvuru No. 66456/09)
- Feldek / Slovakya (Başvuru No. 29032/95)
- Różycki ve Kuliś / Polonya (Başvuru No. 27209/03)
- Bladet Tromso ve Stensaas / Norveç (Başvuru No.21980/93)
- Otegi Mondragon / İspanya (Başvuru No. 2034/07)
- Eon / Fransa (Başvuru No. 26118/10)
- Lingens / Avusturya (Başvuru No. 9815/82)
- Vereinigung Bildender Künstler / Avusturya (Başvuru No. 68354/01)
- Goodwin / Birleşik Krallık (Başvuru No. 17488/90)
- Colombani / Fransa (Başvuru No. 51279/99)
- Steel ve Morris / Birleşik Krallık (Başvuru No. 68416/01)
- Janowski / Polonya (Başvuru No. 25716/94)
- Klein / Slovakya (Başvuru No. 72208/01)
- Le Pen / Fransa [Kabul edilebilirlik kararı] (Başvuru No. 18788/09)
- Radio Twist A.S. / Slovakya (Başvuru No. 62202/00)
- Gerger / Türkiye [BD] (Başvuru No. 24919/94)
- Sürek / Türkiye [no1] (Başvuru No. 26682/95)
- Faruk Temel / Türkiye (Başvuru No. 16853/05)
- Demirel ve Ateş [no 3] / Türkiye (Başvuru No. 11976/03)
- Norwood / Birleşik Krallık (Başvuru No. 23131/03)
- Kühnen / Almanya (Başvuru No. 12194/86)
- Perinçek / İsviçre [BD] (Başvuru No. 27510/08)
- Cumhuriyet Vakfı ve Diğerleri / Türkiye (Başvuru No. 28255/07)
- Ürper / Türkiye (Başvuru No. 14526/07)

ULUSAL

Anayasa Mahkemesi

- Çine Gazetesi Davası, Başvuru No. 2013/2602, Karar Tarihi: 23/01/2014
- Sinem Hun Davası, Başvuru No. 2013/5356, Karar Tarihi: 08/05/2014
- İlhan Cihaner Davası, Başvuru No. 2013/5574, Karar Tarihi: 30/06/2014
- Nilgün Halloran Davası, Başvuru No. 2012/1184, Karar Tarihi: 16/07/2014

İNCELENECEK
DAVALAR

İNCELENECEK DAVALAR

Yargıtay

- Ceza Genel Kurulu, 2009/9-190 E. ve 2009/253 K. sayılı, 3/11/2009 tarihli Karar
- Ceza Genel Kurulu, 2012/12-1550 E. ve 2014/33 K. sayılı, 17/06/2014 tarihli Karar

İlk Derece Mahkemesi

- Kadıköy 2. Asliye Ceza Mahkemesi, 18/09/2009 tarihli Rasime Şebnem Korur Fincancı Kararı
- Ankara 9. Sulh Ceza Mahkemesi, 9/2/2010 tarihli Selçuk Kozağaçlı Kararı

ARAÇLAR

- Projeksiyon cihazı
- Kâğıtlı tahta
- Tahta kalemleri
- Not kâğıtları

DEĞERLENDİRME

Katılımcılarla aralarda yapılacak sohbetler ve diğer eğitimcilerle tecrübe paylaşımı

BİRİNCİ ADIM – HAKARET OLGUSUNA GİRİŞ

Isınma Alıştırması

Ayrılan süre: 20 dakika

Eğiticiler, katılımcılara, birtakım ifadeler dağıtılacağını ve sonra bu ifadeler hakkındaki görüşlerinin sorulacağını açıklar; ardından katılımcılara, üzerinde tahrik edici ifadeler yazılı küçük kartlar verir (İfadeler eğiticiler tarafından basılacaktır).¹⁴

¹⁴ Eğitim Materyali No. 9

Isınma alıştırmada kullanılacak ifadeler

I. Hakaret konusunda:

(i) “Sen emir köpeği misin, senin çirkin suratını görmek istemiyorum.” ifadesi hakaret olarak sayılmamalıdır.

“Sen emir köpeği misin, senin çirkin suratını görmek istemiyorum.” – Ancak Yargıtay bu ifadeyi hakaret saymıştır (Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 11 Şubat 2014 tarihli Kararı, E. 2013/4-521, K. 2014/54).

(ii) “Bence bir insan eleştirilerini çirkin bir dil kullanmadan dile getirebilir.” diyen bir hâkim, bir sanığı hakareten suçlu bulma yetkisine sahiptir.

Bir hâkim karar verirken kendi kişisel değerlerine ne ölçüde dayanabilir? Bu değerler kanunun lafzı ve ruhu ile çatıştığında nasıl hareket etmelidir?

II. Ağır eleştiri konusunda:

(iii) Üst düzey siyasetçilere hitaben kullanılan “Kırmızıyı görünce saldırıyor demek. Möölletvekili.” ifadesi hakaret sayılmamalıdır.

Yerel mahkemeler ve Yargıtay, üst düzey siyasetçilere hitaben kullanılan “Kırmızıyı görünce saldırıyor demek. Möölletvekili.” ifadesini hakaret saymıştır. Anayasa Mahkemesi ise bunu hakaret olarak görmemiş ve yeniden yargılamaya hükmetmiştir. Anayasa Mahkemesi bu ifadelerin içinde geçtiği yazının bütünüyle birlikte ve bunların söylendikleri bağlamdan kopartılmaksızın, ifade ve basın özgürlüğü kapsamın-

da değerlendirilmesi gerektiğine kanaat getirmiştir (Anayasa Mahkemesinin 4 Haziran 2015 tarihli Kararı, Başvuru No. 2014/12151).

(iv) Üst düzey bir siyasetçinin kafasını bir köpek bedeni üzerine yerleştirerek yapılan kolaj hakaret sayılmamalı ve ağır siyasi eleştiri olarak görülmelidir.

Üst düzey bir siyasetçinin kafasını bir köpek bedeni üzerine yerleştirerek kolaj yapmak – Yargıtay bunu siyasi eleştiri saymaktadır (Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 25 Mayıs 2009 tarihli Kararı, 2009/10444 E. ve 2009/10167 K. sayılı).

III. Nefret söylemi konusunda:

(v) Eş cinseller tarafından kurulmuş bir derneğe ithafen “sapkınların derneği” ifadesinin kullanılması nefret söylemi sayılmalıdır.

“Kaos GL isimli sapkınların derneğinin de avukatlığını yürüten...” – Anayasa Mahkemesi şeref ve itibara saygı hakkına yönelik bir ihlal bulunmadığına hükmetmiştir (Anayasa Mahkemesi Başvuru No. 2013/5356).

Karşı oyda şu ifadelere yer verilmiştir: “Farklı cinsel eğilimleri olan kişilere karşı toplumda egemen olan ayrımcılık, dışlayıcılık ve nefretin önlenmesinin, devletin pozitif yükümlülükleri arasında olduğunda tereddüt bulunmamaktadır.” ve “somut olayda, kişisel haklar ile [...] arasında denge”.

(vi) Üst düzey bir siyasetçinin ülkesine gelen yabancıları kastederek “Belçika’nın İslamlaştırılmasına karşı çık.,” “Entegrasyon politikası kandırmacasına dur de.” ve “Avrupalı olmayan işsizleri evlerine geri yolla.” şeklindeki ifadeleri nefret söylemi sayılmalıdır.

“Belçika’nın İslamlaştırılmasına karşı çık.,” “Entegrasyon politikası kandırmacasına dur de.,” “Avrupalı olmayan işsizleri evlerine geri yolla.” – AİHM bu ifadelerin yabancılara karşı açıkça güvensizlik, inkâr ve hatta nefret uyandırabilecek bir nitelik taşıdığını dile getirmektedir (AİHM’nin 16 Temmuz 2009 tarihli *Féret / Belçika Kararı*, Başvuru No. 15615/07).

Katılımcılar bu ifadeleri okuduktan sonra, eğitici, ellerindeki kâğıtlarda yazan ifadelere katılıp katılmadıklarını sorar ve bu konudaki yorumlarını alır.

İKİNCİ ADIM – TEMEL KONULAR: ULUSLARARASI STANDARTLAR VE TÜRK HUKUKU AÇISINDAN HAKARET

Beyin Fırtınası

Ayrılan süre: 15 dakika

Eğiticiler beyin fırtınası yöntemini kullanarak tartışmaya ilgili uluslararası standartlar üzerinden devam ederler. Katılımcılara hakaret fiili bağlamında ifade özgürlüğü ile çatışabilecek diğer insan haklarının neler olabileceğini sorarlar. Bunun için katılımcılara 10 dakika süre verip küçük gruplar hâlinde araştırma yapmalarını isterler. Katılımcıların görevi, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi insan hakları belgelerinde ilgili maddeleri tanımlamaktır.

İfade özgürlüğü ve hakaret ile ilgili uluslararası belgeler

- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, madde 8 (özel ve aile hayatına saygı hakkı)
- Uluslararası Medeni ve Siyasal Hakları Sözleşmesi, madde 17 (mahremiyet hakkı)
- Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, madde 12 (Kimsenin özel yaşamına, ailesine, konutuna veya haberleşmesine keyfi olarak karışılmaz, şeref ve adına saldırılamaz.)

Eğiticiler hakaret konusunda Türk hukukundaki dayanakları da hatırlatmalıdır.

Eğiticilerin değinebileceği ulusal mevzuat hükümleri

Anayasa hukuku açısından:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası bakımından, 17. maddeye (kişinin manevi varlığının korunması hakkı), 20. maddeye (özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine saygı), 26. maddenin 2. fıkrasına (ifade özgürlüğünün kısıtlanması konusunda meşru bir gerekçe olarak “şöhret”)

Ceza hukuku açısından:

Türk Ceza Kanunu bakımından, 125. madde 1. fıkra (hakaret), 134. madde 1. fıkra (özel hayatın gizliliğini ihlal), 267. madde (iftira), 299. madde (Cumhurbaşkanı'na hakaret), 300. madde (Devlet'in egemenlik alametlerini aşağılama), 301. madde (Türklüğü, Cumhuriyeti, Devlet'in kurum ve organlarını aşağılama), 216. madde (halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama) ve Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında 5816 sayılı Kanun

Basın Kanunu açısından:

Madde 11 (cezai sorumluluk), madde 14 (düzeltme ve cevap), madde 18 (düzeltme ve cevabın yayımlanmaması)

İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun kapsamında:

Madde 9 (kişilik hakları ve özel hayatın gizliliği nedeniyle içeriğe erişimin engellenmesi)

Medeni hukuk açısından:

Türk Medeni Kanunu madde 24 (kişilik haklarına saldırı) ve madde 25 (maddi ve manevi tazminat hakkı) ile Borçlar Kanunu (haksız fiillerden doğan sorumluluk)

Hukuk Muhakemeleri Kanunu madde 26- (1) (hâkimin, tarafların talep sonuçlarıyla bağlı olması)

Türk Ticaret Kanunu madde 58- (basın yayın yoluyla haksız rekabet)

İş Kanunu madde 25. II, b (işverenin şeref ve namusuna dokunacak sözler) ve (işverenin meslek sırlarının açıklanması)

RTÜK Kanunu madde 8 (yayın ilkeleri)

Eğiticiler, iki hakkın çatışması durumunda, katılımcılara AİHM madde 17’de öngörülen, Sözleşme’de tanınmış hakların kötüye kullanılmayacağı hükmünü hatırlatır. Burada yapılması gerekenin, iki çatışan hak arasında adil bir denge kurulması olduğu belirtilir.

Bu bağlamda, eğiticiler, AİHM tarafından cezai müeyyidenin hangi yönlerden eleştirildiğini ve hapis cezasının Sözleşme’nin 10. maddesiyle bağdaşmadığını vurgulamalıdır.

Özgürlükten mahrum bırakma ancak nefret söylemi veya şiddete teşvik içeren ifadeler için kabul görmektedir.

“Caydırıcı etki” kavramı

Eğiticiler, hakaret konusunu anlatırken tazminat ile ilgili olarak caydırıcı etkiden de bahsetmelidir [Goodwin / Birleşik Krallık (Başvuru No. 17488/90), Eon / Fransa (Başvuru No. 26118/10)]. Bu noktaya değinmeden önce, katılımcılara “Sizce ‘caydırıcı etki’ nedir?” diye sormak faydalı olabilir. Bu esnada “serbest çağrışım” tekniğini kullanabilirsiniz; katılımcılar, eğiticiye kavramı (burada caydırıcı etki kavramını) duydukları anda akıllarına ilk gelen şeyi söyler ve eğitici bunu tahtaya yazar. Serbest çağrışımlar sona erdiğinde tartışma başlar ve nihayetinde eğitici bu tartışmayı özetleyerek bitirir.

Eğiticiler daha sonra, AİHM’nin, itibarın korunması bakımından cezai müeyyidelerden ziyade hukuk yargılamasını daha yeterli bir hukuk yolu olarak gördüğünü anlatır. Ancak hukuk yargılamaları neticesinde varılan yüksek bir tazminat da soğutma etkisine yol açabilmektedir (bk. *Tolstoy Miloslavsky / Birleşik Krallık Davası*, Başvuru No. 18139/91).

Eğiticiler, Anayasa Mahkemesinin, *Emin Aydın Davası*’na atıfla şu hükme varmış olduğunu vurgulayarak anlatmalıdır: “Bireylerin maddi ve manevi varlığına üçüncü kişilerin müdahalelerine karşı etkili mekanizmalar kurma çerçevesinde Devletin pozitif yükümlülüğü, mutlaka cezai soruşturma ve kovuşturma yapılmasını gerekli kılmaz. Üçüncü kişilerin haksız müdahalelerine karşı bireyin korunması hukuk muhakemesi yoluyla da mümkündür.” (Emin Aydın Davası, Başvuru No. 2013/2602) Ancak burada yine de orantılılığa dikkate çekmek gerekir.

Eğiticiler bu bağlamda, yerel makamlarca verilen tedbir kararları ile ilgili meseleye de işaret etmelidir. Bu konuda *Cumhuriyet Vakfı ve Diğerleri / Türkiye* (Başvuru No. 28255/07) ve *Ürper / Türkiye* (Başvuru No. 14526/07) davalarına atıf yapılabilir.

Eğiticiler tartışmanın sonunda hakaret ile ilgili ulusal ve uluslararası standartları içeren eğitim materyalini katılımcılara dağıtır.¹⁵

¹⁵ Eğitim Materyali No. 10

ÜÇÜNCÜ ADIM – AİHS VE TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMASI

Küçük Grup Tartışması

Ayrılan süre: 30 dakika

Eğiticiler, katılımcılara Türk hukukundaki hakaret suçu ile ilgili hükümleri içeren bilgi notunu dağıtırlar.⁶ Katılımcıları 3-5 kişilik küçük gruplara bölerler. Bu gruplardan aşağıdaki faaliyetleri yerine getirmelerini isterler:

- Türk hukukuna göre belli gruplara yönelik (örneğin, kamuya malolmuş kişiler, üst seviye devlet görevlileri, hakimler ya da sıradan kişiler) hakaretimiz ifadeleri en ağır yaptırıma tabi tutulandan en aza doğru olacak şekilde sıralayın (5 dakika).
- Her grup için birer sözcü seçip grup tartışmalarının katılımcılara 2-3 dakika içinde sunumunu gerçekleştirin (Tüm sununlar 15 dakika içerisinde tamamlanmalı).

Eğiticiler katılımcıları tartışma sonuçlarını sunarken değişik şekiller ve figürler kullanarak yaratıcı sunumlar yapmaya teşvik etmelidir.

Küçük gruplar halinde katılımcılar çalışmaya başlamadan önce, eğiticiler yönlendirmelerin ve grup sunumlarının başlama zamanının iyi anlaşılıp anlaşılmadığını teyit etmelidir. Grup tartışmaları sırasında, eğiticiler gruplar arasında dolaşmalı ve tartışmaların doğru bir ekseninde gittiğinden ve katılımcıların herhangi bir sorularının olup olmadığından emin olmalıdır.

Grup sunumları başladığında, eğiticiler sözcülerin birbirini tekrar etmemesine çalışmalıdır. Bunu sağlamak için, grupların sunumları arasında farklılıklar olduğunda, bununla ilgili olarak, sözcüden ya da grupta söz almak isteyen herhangi birinden açıklama istemeli ve “ya şöyle olsaydı” gibi soru tiplerini kullanarak tartışmaları teşvik etmelidir. Eğer sunumların sonunda, hiç bahsedilmemiş hakaret suçuyla ilgili bir grup kategorisi (örneğin, kamuya malolmuş kişiler, üst seviye devlet görevlileri, hakimler ya da sıradan kişiler) kalırsa bunu da hatırlatmalıdır.

Sunumlar bittikten sonra eğiticiler AİHM içtihatlarına göre hakaret suçlarında; sıradan kişilerden üst düzey devlet yöneticilerine kadar en çok hangi grupların korunması gerektiğini ve değerlendirmenin nasıl yapıldığını aşağıdaki sıralamaya uygun olarak açıklarlar. Bunu yaparken grup sözcülerinin sunumlarında kullandıkları yaratıcı şekil ve figürlere başvurabilirler. Eğiticiler açıklamaları sırasında hakaret suçlarıyla alakalı farklı kategorilerle ilgili olarak AİHM içtihatlarından bahsetmelidir.

¹⁶ Eğitim Materyali No. 11

İfadenin muhatabını dikkate alarak, AİHM'in Sözleşmecî Devletlerin sınırlama yetkisinin genişliği ile ilgili kararları

Sıradan kişiler: “Kamu tarafından bilinmeyen sıradan kişiler, kamuya malolmuş kişilerden daha fazla özel hayatlarının korunmasını isteyebilirler” (Axel Springer AG/Almanya § 91). “Mahkeme Bayan Laanaru’nun kamusal kişilik statüsü ile ilgili tarafların pozisyonlarındaki farklılıkları dikkate almaktadır. Bayan Laanaru’nun Kasım 1995’te, sorunluluğunu üstlendiği Bay Savinaar’ın gizli teyip kayıtları olayının başında hükûmetten isitifa ettiğini gözlemlemektedir. (...) Kendisinin politik partiyle alakasını sürdürmesine rağmen, Mahkeme Bayan Laanaru’nun özel hayatıyla ilgili olarak söz konusu terimlerin kullanılmasının her hangi bir kamusal yarar veya geneli ilgilendiren bir mesele olarak haklı bulmamaktadır. Özellikle, özel hayatının Nisan 1996’da kamuyu ilgilendiren hususlardan olduğu konusunda ikna olmamıştır. Bu nedenler başvurucunun ifadelerinin her hangi bir kamu yararına hizmet ettiğini düşünmek çok zordur” (Tammer/Estonya § 68). Kamuya malolmuş özel kişiler: “Sıradan kişilere yönelik kabul edilebilir eleştirinin sınırları politikacılara kıyasla daha dar olmakla birlikte, kamusal tartışma alanına girdiklerinde kendilerini gözetime açmış oldukları için daha fazla hoşgörü göstermek zorundadırlar” (Wirtschafts-Trend Zeitschriften-Verlagsgesellschaft M.B.H. (No 3)/Almanya § 39).

Yargı mensupları: Bir hukuk devletinde temel bir değer olan adaletin koruyucusu kabul edilen hâkimler görevlerini başarıyla yerine getirebilmek için kamunun güveninden yararlanmalıdırlar. Özellikle, eleştiriyle karşılaştıklarında ihtiyatlı olma yükümlülükleri bulduklarından cevap vermemek durumunda olan hâkimler için, temelsiz yapıcı olmayan eleştirilere karşı bu güvenin korunmasına gerek olabilir” (Prager ve Oberschlick/Avusturya, § 34). “Yine de –ciddi şekilde zarar verici ve temelsiz saldırılar hariç- hâkimlerin devletin temel kurumlarından birini oluşturduğunu gözönüne aldığımızda, kabul edilebilir sınırlar çerçevesinde, sadece teorik olarak ve genel şekilde değil, kişi olarak da eleştirilebilirler (...) Bu nedenle, resmi görevlerini yerine getirirken sıradan vatandaşlara göre daha geniş bir kabul edilebilir eleştiri sınırına tabidirler” (Morice/Fransa § 131).

Memurlar: “(...) memurların, politikacılar kadar her bir sözlerini ve işlerini bilerek yakın bir denetime açtıkları söylenemeyeceği için, kendilerine yönelik eleştirilerde politikacılarla bir tutulamazlar. Dahası, memurların, eğer görevlerini başarılı bir şekilde yerine getirebileceklerse, gereksiz kaygılardan uzak bir şekilde kamunun güveninden yararlanabilmeleri için, görevdeyken saldırgan ve haksız sözlü saldırılardan korunmaları gerekebilir” (Janowski/Polonya § 33).

Politikacılar: “Kabul edilebilir eleştirinin sınırları, sıradan bir kimse ile karşılaştırıldığında siyaset adamları için daha geniştir. Diğerinden farklı olarak, siyasetçiler fiil ve davranışlarını, kaçınılmaz olarak ve bilinçli bir şekilde, gazetecilerin olduğu kadar vatandaşların da sıkı bir denetimine açmışlardır. Şüphesiz ki, Madde 10 paragraf 2 herkesin itibarını koruma altına aldığından, kişisel kapasiteleriyle hareket etmedikleri hallerde bile, siyasetçilerin de itibarını korur. Ancak bu durumlarda böyle bir korumanın gerekleri siyasi bir konuyla ilgili açık bir tartışmanın gerekleriyle dengelenmek zorundadır” (Lingens/Avusturya, § 42).

Hükûmet yetkilileri: “Kabul edilebilir eleştirinin sınırları hükûmet için, sıradan vatandaşlara ve hatta politikacılara oranla daha geniştir. Demokratik bir sistem içerisinde, hükûmetin yaptıkları ve yapmadıkları, sadece yasama ve yargının değil, aynı zamanda basın ve kamu oyununun yakın denetimine tabidir. Ayrıca, hükûmetin sahip olduğu hakim pozisyon, özellikle haksız saldırılara ve muhaliflerin ve basının eleştirilerine karşı başka yollarla cevap vermesinin mümkün olduğu durumlarda, cezai soruşturmalarda uzak durmasını gerektirir” (Castells/İspanya § 46).

Devlet başkanları: “(...) 29 Temmuz 1881 tarihli yasanın 36. Bölümüne göre kovuşturmanın etkisi, devlet başkanlarına özel bir hukuki statü verip, eleştirinin haklı olup olmadığına bakılmaksızın, sadece işlevlerinden ve statülerinden dolayı onları eleştirilemez hale getirecektir. Bu, Mahkemenin görüşüne göre, modern uygulama ve siyasal kavramlarla bağdaşmayan bir özel ayrıcalığın yabancı devlet başkanlarına verilmesi sonucunu doğurur” (Colombani ve Diğerleri/Fransa § 68). “Kralın, siyasal tartışmalarda tarafsız bir pozisyon işgal etmesi ve bir hakem ve devletin birliğinin sembolü olarak hareket etmesi, devleti temsil ettiği için, görevlerinin yerine getirirken tüm eleştirilerden, (...) özellikle de krallık dahil devletin anayasal yapılarının meşru bir şekilde eleştiren kişilerden gelebilecek eleştirilerden muaf tutamaz” (Otegi Mondragon/İspanya § 56).

”

DÖRDÜNCÜ ADIM – TEMEL KONULAR: ADİL DENGE

Beyin Fırtınası

Ayrılan süre: 20 dakika

Eğiticiler, katılımcılara küçük kâğıtlar dağıtır; orantılılık ve ölçülülük testi uygulandığında hangi durumlarda hakaret sorumluluğunun olmaması gerektiğini sorar ve çok hızlı bir şekilde cevaplarını yazmalarını ister. Katılımcılara sadece bir iki dakika süre verilir. Burada önemli olan tam cümleler kurmak değil, katılımcıların akıllarına ilk geleni kâğıda dökmeleridir. Süre bittiğinde kimlerin cevaplarını okumak istediği sorulur.

Eğiticiler, katılımcılardan gelen cevapları dikkate alarak tartışmaları aşağıdaki hususlara dikkat çekerek yönlendirir. Tartışmaların sonunda ilgili materyali katılımcılara dağıtır.¹⁷

¹⁷ Eğitim Materyali No. 12

Hakareten sorumlu tutulmama koşulları

İfade doğruysa

- Anayasa Mahkemesi, 8/4/2015 tarihli Nihat Özdemir Kararı (Başvuru No. 2013/1997)
- Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, 2014/11549 E., 2015/8464 K. sayılı Karar
- *AİHM Ristamaki and Korvola – Finlandiya Davası* (Başvuru No. 66456/09)

Siyasi bir söylem (mecliste veya mahkemede söylenmişse veya bu tür süreçlerin bir raporuysa)

- Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, 2014/8985 E., 2015/6808 K. sayılı ve 27/5/2015 tarihli Karar
- Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, 2014/12667 E., 2015/97028 sayılı 14/9/2015 tarihli Karar
- *AİHM Castells – İspanya Davası* (Başvuru No. 11798/85)

Hiciv ise

- Anayasa Mahkemesi, 4/6/2015 tarihli Bekir Coşkun Kararı (Başvuru No. 2014/12151)
- *AİHM Feldek – Slovakya Davası* (Başvuru No. 29032/95)
- *AİHM Rózycki ve Kuliś – Polonya Davası* (Başvuru No. 27209/03)

Hakaret içeren fikir başka birinin ifadesi ise (ve gazeteci bunu desteklemiyorsa)

- *AlHM Jersild – Danimarka Davası (Başvuru No. 15890/89)*

Kamu yararı varsa

- Anayasa Mahkemesi, 30/06/2014 tarihli İlhan Cihaner Kararı (Başvuru No. 2013/5574)
- Anayasa Mahkemesi, 26/02/2015 tarihli Ergün Poyraz Kararı (Başvuru No. 2013/2809)
- Yargıtay 18. Ceza Dairesi, 2015/7864 E. ve 2015/1693 K. sayılı ve 22/5/2015 tarihli Karar
- Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, 2014/11586, 2015/8272 sayılı ve 22/6/2015 tarihli Karar
- *AlHM Thorgeirson – İzlanda Davası (Başvuru No. 13778/88)*
- *AlHM Bladet Tromso – Norveç Davası (Başvuru No. 21980/93)*

Devletin bir kuruluşuna yöneltilmişse

- Anayasa Mahkemesi, 2013/2393 sayılı ve 11/3/2013 tarihli Tuğrul Çulfa Kararı
- Anayasa Mahkemesi, 23/01/2014 tarihli Emin Aydın Kararı (Başvuru No. 2013/2602)
- Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 2012/34727 E., 2013/33480 K. sayılı ve 24/12/2013 tarihli Karar
- Yargıtay 18. Ceza Dairesi, 2015/6248 E., 2015/3846 K. sayılı ve 01/07/2015 tarihli Karar
- *AlHM Eon – Fransa Davası (Başvuru No. 26118/10)*
- *AlHM Otegi Mondragon – İspanya Davası (Başvuru No. 2034/07)*

Değer yargılarını içeren bir fikir açıklamasıysa

- Anayasa Mahkemesi, 16/07/2014 tarihli Nilgün Halloran Kararı (Başvuru No. 2012/1184)
- Yargıtay 18. Ceza Dairesi, 2015/1393 E., 2015/1782 K. sayılı ve 22/05/2015 tarihli Karar
- Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, 2014/10209 E., 2015/6715 K. sayılı ve 26/05/2015 tarihli Karar
- *AlHM Lingens – Avusturya Davası (Başvuru No. 9815/82)*
- *AlHM Feldek – Slovakya Davası (Başvuru No. 29032/95)*

”

Eğiticiler bu soruların tek başına cevaplanan sorular olmadığını, her olayda tüm sorulara ayrı ayrı cevap aranması gerektiğini vurgulamalıdır.

BEŞİNCİ ADIM – UYGULAMA

Örnek Olay Çalışması

Ayrılan süre: 20 dakika

Bu çalışmanın amacı, orantılılık testini ve AİHM içtihadında geliştirilen standartların kullanımını pratik çalışmalarla pekiştirmektir.

1. Eğiticiler, katılımcılara bir örnek olay dağıtır (bk. aşağıdaki kutu)¹⁸ ve onlara, örnek olayı okuyup üç aşamalı teste dayalı incelemelerini kâğıda dökmeleri için on dakika verir.
2. Ardından aşağıdaki soruları yönelterek katılımcılardan üç aşamalı testin her bir adımına dair savlarını sunmalarını ister:
  - a) Kişinin ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale olmuş mu?
  - b) Bu müdahale kanuna uygun bir şekilde mi yapılmış?
  - c) Müdahaleyi haklı kılan meşru bir gerekçe var mı?

¹⁸ Eğitim Materyali No. 13

Örnek olay incelemesi (Hasan Yazıcı / Türkiye Davası, Başvuru No. 40877/07)

15 Kasım 2000 tarihinde günlük “Milliyet” gazetesinde yayımlanan bir köşe yazısında, Türkiye Bilimler Akademisi bilim etiği komitesi eski başkanı ve akademisyen Hasan Yazıcı, tanınmış bir akademisyen ve Yükseköğretim Kurulunun eski başkanı Profesör Dr. İ. D.yi “Annenin El Kitabı” başlıklı kitabında başka bir profesörün eserinden aşırma yapmakla (intihal) suçlamıştır.

Bu köşe yazısında başvurucu, başka hususların yanı sıra, bilim ahlakından sapmanın birçok çeşidi olduğunu, ancak en ilkel ve tehlikeli olanın ise başkasının eserini kendinin gibi sunmak olduğunu; “intihale” Batı kültürlerinde çok kötü gözle bakıldığını ve intihal gerçekleştirenlerin adi suç işlemiş muamelesi gördüklerini; bu tür eylemlerin telif hakları yasalarına göre cezalandırıldığını ve Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yaratıcı düşünce ve ürünlerin uygar ülkelerdeki kutsal dokunulmazlığa henüz kavuşmadığını dile getirmiştir. Bu bağlamda Yazıcı, doçent adaylarının yayınlarının bilim ahlakına uyup uymadığının incelenmesi amacıyla, YÖK’ün bir etik komitesi kurmaya karar verdiğine değinmiştir. İntihalin çok yaygın olduğunu ve dolayısıyla YÖK’ün söz konusu kararının yerinde olduğunu savunmuş ve YÖK’ten, kurucusu İ. D.ye dönerek yaptığı intihalden dolayı özür dilemesini istemesi çağrısında bulunmuştur. Yazıcı, yazısının bu kısmında, Profesör Dr. İ. D.nin “Annenin El Kitabı” adlı kitabında Dr. Benjamin Spock’un “Baby and Childcare” adlı kitabından intihal yaptığını ileri sürmüştür. Yazıcı, etik komitesi kurma yönünde attığı adım için YÖK’ü kutlamakla birlikte, öncelikle söz konusu olayın üzerine gidilmediği takdirde, “bilim ahlakımızı” düzeltmenin mümkün olmayacağını dile getirmiştir. Makalenin ilerleyen

kısımlarında Yazıcı, intihal bakımından zaman aşımı uygulanmasını ve geçerli yaptırımın esnek olmayışını da eleştirmiştir.

Yazıcı, köşe yazısının yanındaki bir kutucukta, Türkiye Bilimler Akademisinin başkanı olduğu sırada intihalle başa çıkmaya çalışırken nasıl yenilgiye uğradığını anlatmıştır. Bu bağlamda, etik komitesinin İ. D. hakkında yukarıda belirtilen görüşünden ve bu çerçevede karşılaştığı direnişten ve neticesinde de komite üyelerinin istifasından bahsetmiştir.

18 Kasım 2000 tarihinde Türkiye Millî Pediatri Derneği Genel Kurulu, "Milliyet" gazetesinde yayımlanan bu yazıyı, Profesör Dr. İ. D.ye yönelik bir saldırı niteliği taşıdığı gerekçesiyle kınamıştır.

29 Kasım 2000 tarihinde Profesör Dr. İ. D., köşe yazısında dile getirdiği iddiaların kişilik haklarına ve itibarına yönelik bir saldırı teşkil ettiğini öne sürerek Yazıcı aleyhinde Medeni Kanun'un 24. maddesine dayanarak dava açmıştır.

Eğitciler, örnek olay çalışması ile ilgili daha ayrıntılı bilgiyi "Yöntem El Kitabı, Bazı İnteraktif Teknik ve Yöntemler kısmı, Bölüm 3.7"de bulabilirler.

ALTINCI ADIM – ÖZETLEME

Geri Yürüme

Ayrılan süre: 15 dakika

Eğitciler, katılımcılara ilk üç modülde ele alınan konular hakkında şu soruları yöneltir:

1. İfade özgürlüğü neden önem taşıyor?
2. İfade özgürlüğünün temel sınırlanma gerekçeleri nelerdir?
3. Orantılılık testindeki adımlar nelerdir?
4. Ceza hukuku kapsamında hakaret suçu neden AİHM standartlarıyla bağdaşmıyor?
5. Bir hâkimin hakaret davasında karar verirken göz önünde bulundurması gereken standartlar nelerdir?

Bu çalışmanın amacı, katılımcıların hafızasını tazelemek ve üç temel modülü özetlemektir.

TERÖRİZMLE MÜCADELE EDERKEN İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN KORUNMASI MODÜL 4

SÜRE

100 dakika

TEMEL KONULAR

- Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi (2005) ve terörizm ile ilgili diğer temel uluslararası belgeler
- Sözleşme'nin diğer hükümleri ile bağlantılı olarak, terörizm bağlamında AIHS'nin 10. maddesinin uygulanması:
  - Ulusal güvenlik gerekçesiyle AIHS hükümlerinin askıya alınması (madde 15)
  - Madde 10 ve 17 arasındaki ilişki (hakların kötüye kullanılması)
- Terörizm bağlamında, madde 10 uygulamalarına ilişkin AIHM davaları
- İlgili Türk hukuku:
  - Türk Ceza Kanunu: Madde 214 (suç işlemeye teşvik), madde 215 (suçu ve suçluyu övme), madde 216 (halkı kin ve düşmanlığa tahrik), madde 217 (kanunlara uymamaya tahrik), madde 300 (Devlet'in egemenlik alametlerini aşağılama), madde 318 (halkı askerlikten soğutma), madde 319 (askerleri itaatsizliğe teşvik)
  - Terörle Mücadele Kanunu (3713 sayılı Kanun): Madde 1, 3, 4, 6 ve 7
- Terminoloji ve nüanslar: Terör propagandası, şiddete teşvik, nefret söylemi ve sarsıcı, kırıcı ve rahatsız edici ifadeler
- Madde 10 kısıtlamalarına yönelik üç aşamalı test uygulanırken somut, gerçek ve yakın tehditlerin değerlendirilmesi

ÖĞRENME HEDEFLERİ

- Bu oturum sonunda katılımcılar;
- Terörizm ile ilgili davalarda madde 10'a ilişkin AIHM standartlarını uygulama beceri ve yeterliliğini kazanacak;
  - Hakların askıya alınması kavramını anlayacak;
  - Nefret söylemi gibi terör propagandası ile diğer benzer kavramlar arasındaki farkı kavrayacak;
  - Terörle mücadele kanunlarının uygulanmasının (ifade özgürlüğü dâhil) insan hakkı ihlallerine neden olmaması gerektiğini öğrenmiş olacaklardır.

YÖNTEM

- Isınma alıştırmaları
- Yönlendirmeli tartışma ve beyin fırtınası

ISINMA ALIŞTIRMALARI

Üzerinde "Hepimiz hayalini kurduk, Hamas hayata geçirdi!" sözünün yer aldığı yanan İkiz Kuleler fotoğrafı hakkında tartışma

ÖNCE DEN GÖNDERİLECEK MATERYALLER

- Okuma listesi
- Seçilmiş AIHM kararları ve ulusal kararların özetleri
- İfade özgürlüğünü etkileyebilecek ulusal terörle mücadele mevzuatının listesi

MODÜL SIRASINDA
KULLANILACAK
MATERYALLER

Eğitici ler:

- Okuma parçaları (kaynaklar)
- İsinma oturumu için dava
- Slayt gösterimi

Katılımcılar:

- İlgili ulusal mevzuattan alıntı
- Uygulamadaki karar veya savcı kararı örnekleri

- Avrupa Konseyi Bilgi Notu. "Terörizm ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi". Şubat 2016.

- Avrupa Konseyi Bilgi Notu. "Olağanüstü Hâllerde Yükümlülükleri Askıya Alma". Aralık 2015.

- Avrupa Konseyi Bilgi Notu. "Nefret Söylemi". Kasım 2015.

- Ebru Yavuz Yayla ve Dr. Mehmet Yayla. "Basın Özgürlüğü Kapsamında Devletin Güvenliğine ve Siyasal Yararlarına İlişkin Bilgileri Açıklama Suçu". *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, İfade Özgürlüğü Özel Sayısı, Sayı 25*. Şubat 2016. s. 213-35.

- Elisabet Fura ve Mark Klamberg. "Terörle mücadele tedbirlerinin caydırıcı etkisi: Avrupa ve ABD'deki elektronik takip yasalarının karşılaştırmalı bir analizi". *İfade Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanı Nicolas Bratza'ya İthafen Kaleme Alınmış Makaleler*. s. 404-81.

- Françoise J. Hampson. "Olağanüstü Hâl ve Silahlı Çatışma Durumlarında İfade Özgürlüğü". *İfade Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanı Nicolas Bratza'ya İthafen Kaleme Alınmış Makaleler*. s. 388-403.

- Giovanni Bonello. "İfade özgürlüğü ve şiddete teşvik". *İfade Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanı Nicolas Bratza'ya İthafen Kaleme Alınmış Makaleler*. s. 305-14.

- Françoise Tulkens. "Söylem ne zaman eylemdir: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ifade özgürlüğü ve nefret söylemi içtihatları". *İfade Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanı Nicolas Bratza'ya İthafen Kaleme Alınmış Makaleler*. s. 247-61.

- Hüseyin Göktepe. "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Nefret Söylemi ve Dine Hakaret". *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, İfade Özgürlüğü Özel Sayısı, Sayı 25*. Şubat 2016. s. 169-12.

- Luis López Guerra. "Dine sövme ve hakaret fiilleri: Dinî duyguların incitilmesi mi, özgürlüğe saldırı mı?". *İfade Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanı Nicolas Bratza'ya İthafen Kaleme Alınmış Makaleler*. s. 271-21.

OKUMA
LİSTESİ
(kaynakça)

ULUSLARARASI

AİHM

- Ekin Derneği – Fransa (Başvuru No. 39288/98)
- Falakaoğlu ve Saygılı – Türkiye (Başvuru No. 22147/02)
- Leroy – Fransa (Başvuru No. 36109/03)
- Ürper ve diğerleri – Türkiye (Başvuru No. 14526/07)
- Incal – Türkiye [BD] (Başvuru No. 22678/93)
- İrlanda – Birleşik Krallık (Başvuru No. 5310/71)
- Sürek – Türkiye [no 1] (Başvuru No. 5310/71)
- Zana – Türkiye [BD] (Başvuru No. 18954/91)
- Sürek ve Özdemir – Türkiye (Başvuru No. 24122/94)
- Gündüz – Türkiye (Başvuru No. 35071/97)
- Gerger – Türkiye (Başvuru No. 24919/94)
- Faruk Temel – Türkiye (Başvuru No.16853/05)
- Demirel ve Ateş – Türkiye [no 3] (Başvuru No. 11976/03)
- Norwood – Birleşik Krallık [Kabul edilebilirlik kararı] (Başvuru No. 23131/03)
- Oya Ataman – Türkiye (Başvuru No. 74552/01)
- İzci – Türkiye (Başvuru No. 42606/05)

İNCELENECEK DAVALAR

ULUSAL

Anayasa Mahkemesi

- Abdullah Öcalan Davası, 25/6/2014 tarihli Karar (Başvuru No. 2013/409)
- Fatih Taş Davası, 12/11/2014 tarihli Karar (Başvuru No. 2013/1461)

Yargıtay

- Ceza Genel Kurulu, 2007/8-244 E., 2008/92 K. sayılı, 29/04/2008 tarihli Karar

ARAÇLAR

- Projeksiyon cihazı
- Kâğıtlı tahta
- Tahta kalemleri
- Not kâğıtları

DEĞERLENDİRME

Katılımcılarla aralarda yapılacak sohbetler

MODÜL 4 TERÖRİZMLE MÜCADELE EDERKEN İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN KORUNMASI

BİRİNCİ ADIM – TERÖRİZM OLGUSUNA GİRİŞ

Büyük Grup Tartışması

Ayrılan süre: 20 dakika

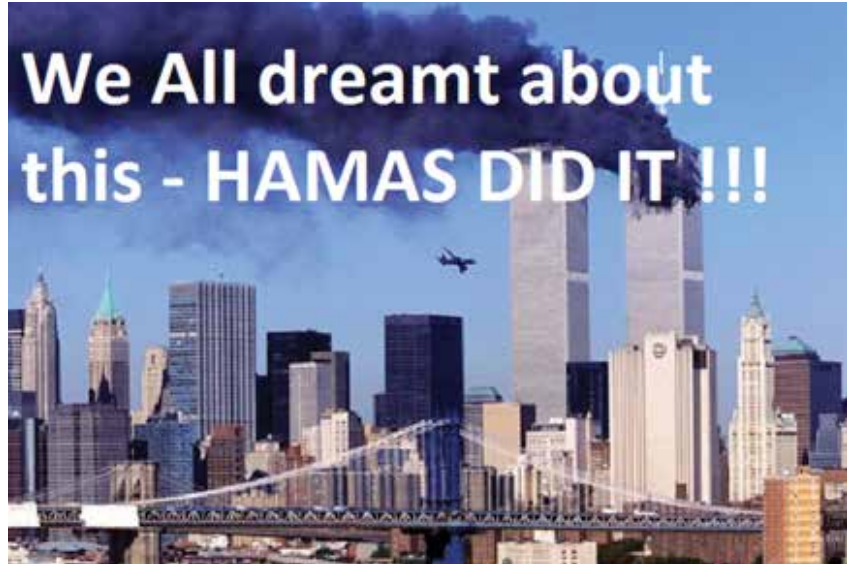
¹⁹“Leroy Davası Karikatürü” Slaytı

Eğiticiler, üzerinde “Hepimiz hayalini kurduk, Hamas hayata geçirdi!” ifadesinin yazılı olduğu yanan İkiz Kuleler fotoğrafını ekrana yansıtır.¹⁹ Bu fotoğraf, *Leroy – Fransa* (Başvuru No. 36109/03) *Davası*’ndan alınmış karikatürün bir benzeridir. Eğiticiler katılımcılara aşağıdaki soruları yöneltir:

- Bu fotoğrafı gördüğünüzde neler hissettiniz?
- İkiz Kuleler saldırısında ailenizden birini kaybetmiş olsaydınız neler hissederdiniz?
- Bu fotoğrafı yayımlamaya karar veren bir gazeteye karşı kovuşturma başlatır mıydınız? Lütfen nedenini açıklayın.
- Fotoğrafın saldırılardan bir gün sonra yayımlanması herhangi bir farklılığa neden olur muydu? Bir ay sonra yayımlansaydı veya saldırılardan beş yıl sonra yayımlansaydı?
- Hiçbir terörizm geçmişi olmayan bir ülkede (örneğin İsveç, Polonya) ve terör saldırılarının hâlen bir gerçeklik olduğu bir ülkede bu fotoğraf yayımlansaydı farklı olur muydu?

Bu alıştırmmanın özeti olarak eğiticiler, *Leroy – Fransa Davası*’nda AİHM’nin gerekçesini katılımcılara açıklar.

Bu alıştırmmanın amacı, katılımcılar ile eğiticiler arasındaki iletişimi geliştirmektir. Alıştırmada sunulan dava, katılımcıların, içtihadında müdahaleyi değerlendirirken hâkimin dikkate alması gereken farklı etkenleri kavramalarını sağlamaktadır.

İKİNCİ ADIM – ULUSLARARASI STANDARTLAR

Sunum

Ayrılan süre: 10 dakika

Eğiticiler, terörle mücadele uluslararası standartları konusunda etkileşimli kısa bir sunum yaparlar. Buradaki kavramları tartışırken AİHM ve ulusal davalardan örnekler vererek oturum boyunca bu örneklerden faydalanılacaktır.

Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi: İfade özgürlüğüne riayet ederken terörle mücadele

Eğitici, ana hatlarıyla modülü ve tartışılacak konuları açıklar. Terörle mücadelede Avrupa Konseyinin rolünü ve attığı adımları anlatır. Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin (16 Mayıs 2005) temel hükümlerini açıklar:

- Terörizmin tanımı
- “Terör suçunun işlenmesine alenen tahrik” (madde 5): Bu Sözleşme'nin amaçları açısından, “bir terör eylemini işlemeye alenen tahrik”; terör suçunun işlenmesini kışkırtmak niyetiyle, böyle bir eylemin dolaylı olsun veya olmasın terör suçlarını savunarak, bir veya birden fazla suçun işlenmesi tehlikesine yol açacak bir mesajın kamuya yayılması veya başka bir şekilde erişilebilir hâle getirilmesi anlamına gelir.
- Terörizme eleman temini (madde 6)
- Terörizm amaçlı eğitim (madde 7)

Taraf Devletlerin, özellikle ifade özgürlüğü olmak üzere insan hakları yükümlülüklerine riayet ederken Sözleşme'nin uygulanmasını temin etme yükümlülüğüne özellikle odaklanılmalıdır. Eğiticiler, Avrupa'daki kitlesel denetim gibi örnekleri vererek katılımcılara terörle mücadelenin sıklıkla ifade özgürlüğü dâhil olmak üzere ciddi hak ihlallerine neden olduğunu açıklar.

Eğiticiler, ulusal makamlara, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirirken Strazburg organlarınınca tanınmak istenen manevra alanı olarak tanımlanabilecek “takdir yetkisi”ni katılımcılara hatırlatırlar. Terörle mücadeleye yönelik tedbirler uygularken Üye Devletler geniş bir takdir yetkisinden faydalanabilmektedir.

Eğitciler daha sonra Sözleşme hükümlerini askıya alma kavramını açıklar.

Askıya alma kavramı

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 15 (olağanüstü hâllerde yükümlülükleri askıya alma): *"Savaş veya ulusal varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike hâlinde her Yüksek Sözleşmeci Taraf, durumun kesinlikle gerektirdiği ölçüde ve uluslararası hukuktan doğan başka yükümlülüklerle ters düşmemek koşuluyla bu Sözleşme'de öngörülen yükümlülüklerle aykırı tedbirler alabilir."*

Bu hüküm, bir devletin, belirli olağanüstü koşullar altında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden doğan yükümlülüklerinin bazılarını tek taraflı olarak askıya almasına olanak tanımaktadır ve terörizm bağlamında belirli Üye Devletler tarafından uygulanmıştır. 1990 yılında Türkiye 10. madde kapsamında askıya alma hükümlerinin uygulanmayacağını kararlaştırmıştır. Türkiye bağlamında askıya alma sadece Sözleşme'nin 5. maddesi kapsamında uygulanmıştır.

15 Temmuz darbe girişimi sonrasında ilan edilen olağanüstü hal kapsamında Türkiye AİHS'in bazı maddelerinin uygulanmasının kısıtlanabileceğini Avrupa Konseyi Genel Sekreterine deklare etmiştir.

Eğitciler, Sözleşme'nin 10. maddesinde öngörülen sınırlamaları katılımcılara yeniden hatırlatır (Modül 2'de ayrıntılı olarak ele alınmıştır.) ve "Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi" ile ilgili eğitim materyalini katılımcılara dağıtır.²⁰

²⁰ Eğitim Materyali No. 14

ÜÇÜNCÜ ADIM – TERÖRLE MÜCADELE MEVZUATININ İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Beyin Fırtınası

Ayrılan süre: 15 dakika

Eğiticiler, katılımcılara şu soruları sorarlar: İfade özgürlüğü üzerinde etkili olabilecek, terörle mücadele ile ilgili hangi kanunları biliyorsunuz? Hangi mevzuat ifade özgürlüğüne müdahalede bulunmaktadır?

Eğiticilerden biri, katılımcıların yanıtlarını tahtaya yazar. Cevaplar yazılırken eğiticiler katılımcılara şu soruları sorar: Belirtilen hükmün geçerli olduğu, ulusal düzeyde karara bağlanan herhangi bir dava örneği verebilir misiniz? Dava nasıl sonuçlandı?

Eğiticiler terörle mücadele mevzuatı tedbirlerinin ifade özgürlüğünü nasıl etkileyebileceğini göstermek için tartışmaya rehberlik etmelidir. Terörle mücadele yasalarının kötüye kullanılma potansiyeli ve temel haklar üzerindeki etkilerinin neler olabileceğini sormalıdır. Ulusal güvenlik ve bireysel haklar arasında bir dengenin sağlanabilmesi için kanunların uygulanmasında hâkim ve savcıların rolü hayati önem taşımaktadır.

Tartışma özetinde, eğiticiler, ulusal mevzuata ilişkin eğitim materyallerini dağıtır.¹⁵

²¹ Eğitim Materyali No. 15

İlgili Türk mevzuatı

Terörle Mücadele Kanunu (Kanun no. 3713)

Madde 1 (Terör tanımı): Terör; cebir ve şiddet kullanarak baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devlet'in ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti'nin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devlet'in iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.

Madde 3 (Terör suçları): 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 302, 307, 309, 311, 312, 313, 314, 315 ve 320'nci maddeleri ile 310'uncu maddesinin birinci fıkrasında yazılı suçlar, terör suçlarıdır.

Madde 4 (Terör amacı ile işlenen suçlar): Aşağıdaki suçlar, 1'inci maddede belirtilen amaçlar doğrultusunda suç işlemek üzere kurulmuş bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlendiği takdirde, terör suçu sayılır:

- a) Türk Ceza Kanunu'nun 79, 80, 81, 82, 84, 86, 87, 96, 106, 107, 108, 109, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 142, 148, 149, 151, 152, 170, 172, 173, 174, 185, 188, 199, 200, 202, 204, 210, 213, 214, 215, 223, 224, 243, 244, 265, 294, 300, 316, 317, 318 ve 319'uncu maddeleri ile 310'uncu maddesinin ikinci fıkrasında yer alan suçlar.
- b) 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'da tanımlanan suçlar.
- c) 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 110'uncu maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarında tanımlanan kasten orman yakma suçları.
- ç) 10/7/2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar.
- d) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 120'nci maddesi gereğince olağanüstü hâl ilan edilen bölgelerde, olağanüstü hâlin ilanına neden olan olaylara ilişkin suçlar.
- e) 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 68'inci maddesinde tanımlanan suç.

Madde 6 (Açıklama ve yayımlama):

- 1) İsim ve kimlik belirterek veya belirtmeyerek kime yönelik olduğunun anlaşılmasını sağlayacak surette kişilere karşı terör örgütleri tarafından suç işleneceğini veya terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayımlayanlar veya bu yolla kişileri hedef gösterenler, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
- 2) Terör örgütlerinin; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösteren veya öven yahut bu yöntemlere başvurmayı teşvik eden bildiri veya açıklamalarını basanlar veya yayımlayanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
- 3) Bu Kanun'un 14'üncü maddesine aykırı olarak muhbirlerin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayımlayanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
- 4) Yukarıdaki fıkralarda belirtilen fiillerin basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan yayın sorumluları hakkında da bin günden beş bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur.

Madde 7 (Terör örgütleri):

(...)

- 2) Terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek yahut bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenmesine iştirak etmemiş olan yayın sorumluları hakkında da bin günden beş bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Aşağıdaki fiil ve davranışlar da bu fıkra hükümlerine göre cezalandırılır:

(...)

- b) Toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında gerçekleşmese dahi, terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde:
1. Örgüte ait amblem, resim veya işaretlerin asılması veya taşınması,
  2. Slogan atılması,
  3. Ses cihazları ile yayın yapılması,
  4. Terör örgütüne ait amblem, resim veya işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi.

Halkı kin ve düşmanlığa tahrik ile kanunlara uymamaya tahrik 3713 sayılı Kanun'da terör suçu olarak sayılmamıştır. Yine de eğitimciler, tartışmalar sırasında, TCK kapsamında suç olan bu fiillere değinebilirler.

Türk Ceza Kanunu (Kanun no. 5237)

Madde 216 (Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama):

- (1) Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik eden kimse, bu nedenle kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması hâlinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
- (2) Halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aşağılayan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
- (3) Halkın bir kesiminin benimsediği dinî değerleri alenen aşağılayan kişi, fiilin kamu barışını bozmaya elverişli olması hâlinde, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Madde 217 (Kanunlara uymamaya tahrik):

- 1) Halkı kanunlara uymamaya alenen tahrik eden kişi, tahrikin kamu barışını bozmaya elverişli olması hâlinde, altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

Ortak hüküm

Madde 218-(1)

Yukarıdaki maddelerde tanımlanan suçların basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranına kadar artırılır.

”

Eğitciler ayrıca, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtayın kararlarından örnekler verirken ilgili mevzuatın ifade özgürlüğü bağlamında nasıl uygulandığını da gösterirler.

İfade özgürlüğü ve terörle mücadelenin farklı boyutlarına dair Anayasa Mahkemesi ve Yargıtayın örnek kararları:

Anayasa Mahkemesi

Açık, somut ve yakın tehlike bulunması

- Emin Aydın Davası, Başvuru No.2013/409, Karar tarihi: 23/1/2014
- Fatih Taş Davası, Başvuru No. 2013/1461, Karar tarihi: 12/11/2014

Yargıtay

Terörizm propagandası yapma suçu yasayla öngörölmeli ayrıca şiddeti ve terör örgütlerinin tehditkâr yöntemlerini övme unsuru içermelidir.

- 16. Ceza Dairesi, 2015/2204 E. - 1295 K. sayılı ve 12/5/2015 tarihli Karar
- 9. Ceza Dairesi, 2013/14927 E. - 2605 K. sayılı ve 10/3/2014 tarihli Karar

Terörizm propagandası aleni yapılmalı

- 9. Ceza Dairesi, 2009/22624 E. - 2012/36 K. sayılı ve 2/1/2012 tarihli Karar
- 9. Ceza Dairesi, 2006/345 E. - 2007/13 K. sayılı ve 30/1/2007 tarihli Karar

Terörizm propagandası kasıtlı olmalı

- 16. Ceza Dairesi, 2015/1752 E. - 1779 K. sayılı ve 10/6/2015 tarihli Karar
- 9. Ceza Dairesi, 2010/5039 E. - 201/3760 K. sayılı ve 21/3/2012 tarihli Karar

Savunma hakkının korunması

- 16. Ceza Dairesi, 2015/327 E. - 1277 K. sayılı ve 11/5/2015 tarihli Karar

Tartışma özetinde, eğitciler uygulamaya ilişkin eğitim materyallerini de dağıtabilir.²²

²²Eđitim Materyali No. 16

DÖRDÜNCÜ ADIM – KAVRAMSAL FARKLILIKLAR: ŞİDDETE TEŞVİK, NEFRET SÖYLEMİ VE TERÖRİZM PROPAGANDASI

Büyük Grup Tartışması

Ayrılan süre: 25 dakika

Eğiticiler, şiddete teşvik, terör propagandası, nefret söylemi gibi birbirlerine yakın kavramlar arasındaki farklar üzerine büyük grup tartışması başlatırlar.

Eğiticiler, şiddete teşvik kavramını anlatmalı ve içtihat örnekleri vererek tanımlamaya çalışmalıdır. Eğiticiler bu kavramın son derece karışık olduğunu ve dava bazında değerlendirilmesi gerektiğini katılımcılara açıklamalıdır.

Şiddete teşvik nedeniyle ifade özgürlüğünün sınırlandırılabilmesinin koşulları

Eğer ifade (1) şiddete teşvik ediyorsa ve (2) bu teşvikin şiddet, silahlı direniş ve / veya ayaklanmaya neden olabileceği yönünde gerçek bir tehdit söz konusu ise ifade özgürlüğünün sınırlandırılması Sözleşme'ye uygun olabilir.

Şiddete teşvik; bir gazetenin okuyucu mektuplarında, siyasi partilerin programlarında, siyasetçilerin demeçlerinde, terör örgütü mensuplarının sözlerinden yapılan alıntılar ve bu kişilerle yapılan röportajlarda veya TV programlarında söz konusu olabilir.

Şiddete teşviki değerlendirirken Mahkeme bir dizi etkeni göz önünde bulundurmaktadır:

- (1) Yayın yeri ve tarihi (*Leroy – Fransa Davası*)
- (2) Yayının hiciv özelliği (*Leroy – Fransa Davası*)
- (3) İfadenin içeriği (*Sürek – Türkiye Davası*)
- (4) Görüşü ifade eden kişinin değerlendirilmesi (*Faruk Temel – Türkiye, Demirel ve Ateş – Türkiye [nº 3] davaları*)

Eğitciler, Mahkemenin değerlendirmelerine dayalı olarak Şiddete teşvik örnekleri verebilirler.

Şiddete teşvik örneği

- “Kin, intikam, karŐılıklı suçlama veya silahlı direniş”e teşvik (Őener – Türkiye Davası)
- “Şiddet, silahlı direniş veya ayaklanma”ya teşvik (Gerger – Türkiye Davası)
- “Silahlı mücadeleyi, savaŐı ve kanın son damlasına kadar dövüŐmeyi savunan metinler (Sürek (No.1) – Türkiye Davası)
- “Siyasi düŐmanlardan kurtulmak için bıçak veya süngülerin kullanılmasını” savunan ifadeler (Gündüz – Türkiye Davası)

Nefret söylemi ≠ Terör propagandası

Eğitciler, terör propagandası ile nefret söylemi arasında bir ayırım yapmalıdır.

Nefret söylemi

Nefret söylemi, terör propagandasından çok daha geniş bir kavramdır. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine göre nefret söylemi; ırkçı nefreti, yabancı düŐmanlıęını, Yahudi düŐmanlıęını veya hoŐgörüsüzlüęe dayalı diğer her türlü nefret biçimini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meŐrulaŐtıran her türlü ifade biçimini kapsar.

Nefret söylemi ≠ Nefret suçu

Eğitciler, aşağıda sunulan AGİT (Avrupa Güvenlik ve İŐbirlięi TeŐkilatı) tanımından faydalanabilir. Burada nefret söyleminden farklı olarak, öncelikle eylemsel bir suç fiilinin bulunması gerektiğinin altını çizmeleri şarttır.

Nefret suçu

AGİT’in kullandığı tanıma göre, nefret suçunun gerçekteŐebilmesi için iki unsur bulunmalıdır: 1) Kanunda belirtilmiŐ bir suçun işlenmesi, 2) Bu suçun ırksal, dinsel, dilsel, cinsel veya benzeri bir ön yargıya dayalı bir saikle gerçekteŐirilmiş olması gerekir.

Nefretin alenen ifade edilmesi, sıklıkla nefret söylemi şeklinde adlandırılan kavram, nefret suçlarına neden olacak ortamlar yaratabildiği ve geniş çaplı çatışmalar doğurabildiği için ciddi kaygılara neden olabilmektedir. Ancak nefret suçunun işlenebilmesi için failin mutlaka mağdura karşı nefret duygularının bulunması gerekmez, belli gruba karşı ön yargılı bir saikle hareket etmiş olması yeterlidir.

”

Norwood – Birleşik Krallık Davası'na dayalı olarak eğitimciler katılımcılara Sözleşme'nin 17. maddesinin uygulanabilirlik sorununu açıklar. Bu bağlamda eğitimciler, katılımcıları ayrıca AİHM'nin soykırım ve diğer tarihî olaylara karşı yaklaşımı konusunda bilgilendirir.

“

Hakkın kötüye kullanılmaması (madde 17)

Bu maddenin genel amacı, totaliter hedefleri olan birey veya grupların Sözleşme'nin ileri sürdüğü ilkeleri kendi menfaatleri doğrultusunda istismar etmelerini önlemektir. Sözleşme'deki hiçbir hüküm, bir devlete, topluluğa veya kişiye, Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerin yok edilmesi veya bunların Sözleşme'de öngörülmuş olandan daha geniş ölçüde sınırlandırılmalarını amaçlayan bir etkinliğe girişme veya eylemde bulunma hakkı verdiği biçiminde yorumlanamaz. Başvurucunun Sözleşme ihlalinden şikâyetçi olduğu durumlarda başvurucunun kendi eylemleri de Sözleşme amaçlarına aykırı ise Mahkeme bu maddeyi uygulayacaktır. Mahkeme içtihadında istisnai olarak uygulanan bu madde, genellikle başvurucunun nefret söylemi içeren ifadelerine ilişkin davalarda uygulanma alanı bulmaktadır.

Genel olarak, soykırımın inkârı davaları Sözleşme'nin 17. maddesi kapsamında [örneğin *Kühnen – Almanya* (Başvuru No. 12194/86)] şikâyet hakkının kötüye kullanılması şeklinde görülür. Ermeni soykırımının inkâr edilmesi ile ilgili davada [*Perinçek – İsviçre* (Başvuru No. 27510/08)] AİHM, soykırımı reddeden ifadelerin cezalandırılmasını ifade özgürlüğünün ihlali olarak görmüştür. AİHM, başvurucu Perinçek'in kullandığı ifadelerin Ermenilere karşı nefret, şiddet veya ayrımcılığa tahrik edecek kadar sert olmadığını vurgulamıştır. Ayrıca, 1915'teki olaylarla hiçbir bağlantısı olmayan İsviçre'de gerçekleşen olaylar ve Perinçek'in konuşmasının, doğrudan şiddet başlatamayacağı kanaatine varmıştır. Perinçek'in konuşmasına müdahale edilmesinin amacı olarak gösterilen "kamu düzeninin korunması" gerekçesi Mahkemeye göre yanlıştır. Zira AİHM soykırım iddiasına konu olayların mağdurları ve onların mirasçılarının Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında korunması gerektiğinin altını çizmiştir. İfade özgürlüğüne yapılan olası herhangi bir müdahaleyi haklı çıkarması gereken onların hatırasıdır.

”

Eğiticiler, Yargıtay Ceza Genel Kurulunun içtihatlarını dikkate alarak nelerin nefrete teşvik içerdiği konusunda rehber ilkeleri sunar.

Yargıtayın uygulamasına göre neler nefrete teşvik içerir?

- Eylemin aleni yapılması
- Kışkırtmanın; sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılıklarından en az birine dayanılarak ve bu kesimleri karşı karşıya getirmek amacıyla gerçekleştirilmesi
- “Suç ve cezada yasallık ilkesi” nedeniyle kışkırtmanın; aynı sosyal sınıf, aynı ırk, aynı din, aynı mezhep veya aynı bölgeye mensup olup da farklı görüş veya düşünceye sahip olanların bu özelliklerine dayandırılması hâlinde, anılan suçun oluşmayacağına bilinmesi
- Kışkırtmanın, farklı halk topluluklarını birbirine karşı düşmanlığa ve kin beslemeye sevk etmesi ve fakat bu hâlin “kamu düzeni” için tehlikeli olabilecek bir şekilde ve yeterlilikte olması
- Kışkırtmanın şiddet çağrısı içermesi ve bu çağrının etkili bir düzeyde yapılmış olması
- Kitleler / topluluklardaki yorumlama, etkileşim ve davranışlar izlenerek tanımlanan tehlikenin somut ve kaçınılmaz olup olmadığı tespit edilmelidir.
- Muhatabı kitlenin algılayabileceği maharetli bir gizlilik altında yapılan düşmanlığa ve kin beslemeye elverişli şiddet çağrılarının, yakın tehlike yaratıp kamu düzenini tehlikeye sokacak somutluğa ulaşması hâllerinde, suçun oluşacağına kabul edilmesi
- Tek başına yeterlilik arz etmeyen ancak, önceden veya sonradan yapılanlarla birlikte değerlendirildiğinde aynı okuyucu veya dinleyici kitlesine hitap ediyor oluşu nedeni ile kitlelerde kin ve düşmanlık birikimi yaratacağı kabul edilen eylemlerin anılan suç oluşturabileceğinin, ancak bunun için, bütünün parçalarının ayrı hükümlere konu edilmeyerek toplu şekilde yargılanmasının gerekli olacağına bilinmesi
- Öngörülen suç unsurlarından herhangi birinin eksikliği durumunda tanımlanan cürmün oluşmayacağı
- Nefrete teşvikin *olup olmadığına* dair bir şüphe söz konusu ise bu şüphe sanığın lehine yorumlanmalıdır.

BEŞİNCİ ADIM – ÖZETLEME

Örnek Olay Çalışması

Ayrılan süre: 30 dakika

Eğiticiler, modülün uygulamasının sonunda katılımcıların öğrenme kazanımlarını pekiştirmek amacıyla bir örnek olay çalışması yapacaklarını belirtirler. Katılımcıları üç gruba ayırarak küçük bir eğitim mahkemesi çalışması yaparlar. Örnek olayı katılımcılara dağıttıktan sonra,²³ gruplara şu soruyu yöneltirler: “Bu dava sizin önünüze gelseydi kararınız ve / veya argümanlarınız ne olurdu?”

- Soruşturmayı yürüten savcı olsaydınız?..
- Ünlü yönetmenin avukatı olsaydınız?..
- Davada karar verecek Ağır Ceza Mahkemesi üyesi olsaydınız?..

²³ Eğitim Materyali No. 17

Örnek Olay

Ünlü bir film yönetmeni, son filmlerinden birinde, intihar saldırganlarının *sosyal belirlenimcilik* (determinizm) sonucunda ortaya çıktıklarını, bu belirlenimcilikten dolayı bu yola başvurduklarını iddia eden bir konuyu ele almış ve aslında masum olduklarını ortaya koymuştur. Filmde, intihar saldırılarını düzenleyen teröristlerin manevi dünyaları anlatılıp incelenmiş ve saldırı eylemi öncesinde inancın verdiği güçle bu insanların ne kadar mutlu oldukları gösterilmiştir.

Film vizyona girdikten sonra, ilk üç ay içerisinde filmde anlatılan yöntemlere benzer yöntemlerin uygulandığı iki terör saldırısı meydana gelmiştir.

Bu terör saldırılarından sonra 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesi ve Türk Ceza Kanunu'nun 214 ve 215. maddeleri kapsamında insanları suç işlemeye teşvik ettiği, suç ve suçluyu övdüğü gerekçesiyle ünlü yönetmen aleyhine ceza soruşturması başlatılmıştır.

MODÜL 5 BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ VE GAZETECİLERİN GÜVENLİĞİ

SÜRE

90 dakika

TEMEL
KONULAR

- Gazetecilik faaliyetleri ve gazeteci tanımı
- İfade özgürlüğü bağlamında devletin pozitif yükümlülüğü kavramı:
- Yaşamı koruma görevi
- Ölümleri soruşturma görevi
- İşkence ve kötü muamele yasağı
- Uluslararası ve iç hukuktaki ilgili düzenlemeler, AİHM'nin ilgili içtihadı
- Gösteriler sırasında gazetecilerin korunması
- Yayınevlerinin korunması
- Kaynakların korunması
- Hakaret ve caydırıcı etki
- Soruşturma yürütme yükümlülüğü
- İç hukuk uygulamaları ve yönetmelikler
- Caydırıcı etki

ÖĞRENME
HEDEFLERİ

- Bu oturum sonunda katılımcılar;
- Gazeteci güvenliği bağlamında AİHM'nin teminatları hakkında bilgi sahibi olacak;
  - İfade özgürlüğü teminatlarının basın özgürlüğünü kapsadığını kavrayacak;
  - AİHM'nin ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü arasında herhangi bir ayrım yapmadığını anlayacak;
  - Ulusal mevzuat çerçevesinde gazetecilerin korunması konusunda bilgi sahibi olacak;
  - Devletin pozitif yükümlülükleri yerine getirildiğinde yargının rolünü kavrayacak;
  - AİHM ve ulusal mahkemelerin içtihatları hakkında bilgi edinecek ve
  - Gazetecilerle empati kurma konusunda gelişme kaydetmiş olacaklardır.

YÖNTEM

- İsinma alıştırmaları
- Video gösterimi
- Örnek olay çalışması

İSINMA
ALİŞTİRMALARI

Şiddet gören "mağdur" / gazeteci veya öldürülen, taciz edilen gazetecilerin ailelerini gösteren kısa video

ÖNCE DEN
GÖNDERİLECEK
MATERYALLER

- Ulusal mevzuat
- Okuma listesi
- Dava özetleri

MODÜL SIRASINDA KULLANILACAK MATERYALLER

Eğiticiler:

- Sunum
- Okuma parçaları (kaynaklar)
- Video
- Tek konulu yazılar (monografiler)
- Okuma listeleri

Katılımcılar:

- İlgili ulusal mevzuattan alıntılar
- Uygulamadaki karar ve savcı kararı örnekleri

OKUMA LİSTESİ (kaynakça)

- Avrupa Konseyi Bilgi Notu. "Gazetecilik kaynaklarının korunması". Ocak 2016.
- Avrupa Konseyi Bilgi Notu. "Gazetecilere yönelik fizikî saldırılar". Haziran 2016.
- Avrupa Konseyi Bilgi Notu. "Gazetecilere yönelik fizikî saldırılarda cezazırlık". Haziran 2016.
- George Nicolaou, "Gazetecilerin haber kaynaklarının korunması". *İfade Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanı Nicolas Bratza'ya İthafen Kaleme Alınmış Makaleler*. s. 117-28.
- Nina Vajić ve Panayotis Voyatzis, "İnternet ve ifade özgürlüğü: 'Cesur yeni dünya' ve AİHM'nin evrilen içtihadı". *İfade Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanı Nicolas Bratza'ya İthafen Kaleme Alınmış Makaleler*. s. 342-56..

ULUSLARARASI

AİHM

- Lingens – Avusturya (Başvuru No. 9815/82)
- Adalı – Türkiye (Başvuru No. 38187/97)
- Dammann – İsviçre (Başvuru No. 77551/01)
- Dink – Türkiye (Başvuru No. 2668/07)
- Financial Times Ltd ve diğerleri – Birleşik Krallık (Başvuru No. 821/03)
- Fuentes Bobo – İspanya (Başvuru No. 39293/98)
- Gongadze – Ukrayna (Başvuru No. 34056/02)
- Goodwin – Birleşik Krallık (Başvuru No.17488/90)
- Gsell – İsviçre (Başvuru No. 12675/05)
- Haldimann ve Diğerleri – İsviçre (Başvuru No. 21830/09)
- Kılıç – Türkiye (Başvuru No. 22492/93)
- Mahmudov ve Agazade – Azerbaycan (Başvuru No. 35877/04)
- Najafli – Azerbaycan (Başvuru No. 2594/07)
- Observer ve Guardian – Birleşik Krallık (Başvuru No. 13585/88)
- Pentikainen – Finlandiya (Başvuru No. 11882/10)

İNCELENECEK DAVALAR

İNCELENECEK DAVALAR

- Sanoma Uitgevers B.V. – Hollanda (Başvuru No. 38224/03)
- Görmüş – Türkiye (Başvuru No. 49085/07)
- Shapovalov – Ukrayna (Başvuru No.45835/05)
- Társaság a Szabadságjogokért – Macaristan (Başvuru No. 37374/05)
- Tolstoy Miloslavsky – Birleşik Krallık (Başvuru No. 18139/91)
- Weber ve Saravia – Almanya (Başvuru No. 54934/00)

ULUSAL

Anayasa Mahkemesi

- E. 1999/68, K. 1999/1, K.T. 6/1/1999
- E. 2005/151 K. 2008/37, K.T. 3/1/2008
- E. 2010/58, K. 2011/8, K.T. 6/1/2011

ARAÇLAR

- Projeksiyon cihazı
- Kâğıtlı tahta
- Tahta kalemleri
- Not kâğıtları
- Video oynatıcı

DEĞERLENDİRME

- Katılımcılar tarafından isim belirtilmeden doldurulacak anket formu
- Eğitici tarafından doldurulacak anket formu

BİRİNCİ ADIM – GAZETECİ GÜVENLİĞİ MESELESİ

Kısa Video Gösterimi

Ayrılan süre: 10 dakika

Eğiticiler ekranda kısa bir video gösterir. Videoya erişim için bakınız:

<https://www.youtube.com/watch?v=0wmi2hl3O6A>

Alternatif olarak kullanılabilecek video: <https://www.youtube.com/watch?v=uq4kY-yK25g>

Eğiticiler, katılımcılara aşağıdaki soruları yöneltir:

- Bu videoyu seyrettiğinizde neler hissettiniz?
- Etkin soruşturma neden çok önemli?
- Cezasızlık, diğer gazetecileri nasıl etkiliyor?
- Gazetecilerin korunması neden önemli?

Bu alıştırmamızın amacı, katılımcılar ile eğitici arasındaki iletişimi geliştirmektir. Isınma aracı olarak sunulan film, katılımcıları modül konusu hakkında bilgilendirir ve devletin pozitif yükümlülüklerinin ihlali konusunda somut bir örnek sunar.

İKİNCİ ADIM – TEMEL KONULAR

Büyük Grup Tartışması

Ayrılan süre: 35 dakika

Eğiticiler ifade özgürlüğü ve devletin pozitif yükümlülükleri ile ilgili bir tartışma başlatırlar. Kavramlar tartışılırken AİHM ve ulusal davalardan örnekler vererek bu örneklerden faydalanırlar.

Eğiticiler, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 17. maddesi ile Basın Kanunu'nun 3. maddesine atıfta bulunarak öncelikle Türk mevzuatı çerçevesinde sağlanan korumayı ele alır.

Kamu bekçisi olarak gazeteciler

Basın, demokratik toplumlarda hayati bir role sahiptir. Basın özgürlüğü ve özgür bilgi akışı olmaksızın hiçbir demokrasi işlemez. Dolayısıyla tüm Üye Devletlerde basın-yayıncıların, gazetecilerin, blog yazarlarının -ki bunlar gittikçe artan düzeyde basın kadar hayati bir rol oynamaktadır- korunmasına şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır. Basın, siyasetçileri yakından takip edip haklarında bilgi vererek "kamu bekçisi" rolünü oynamaktadır (*Lingens – Avusturya*). Gazetecilere yönelik özel koruma, benzer bir "bekçi" rolü oynadıklarından sivil toplum örgütlerini kapsayacak şekilde genişlemiştir.

Gazeteci kavramının tanımlanması, katılımcıların kimin özel koruma hakkının olduğunu anlamaları açısından gereklidir. Ancak, gazeteci konusunda, AİHM içtihadında herhangi bir tanım bulunmamaktadır. Bu kapsamda eğitimciler, Türk hukuku ve içtihadının yanı sıra Avrupa Konseyinin “gazetecilerin bilgi kaynaklarını açıklamama haklarına ilişkin” R (2000) 7 sayılı Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararı’nda yer alan tanıma uygun şekilde gazeteci kavramının tanımını yaparlar.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararı’na göre “gazeteci”, her türlü kitle iletişim aracı ile bilginin toplanması ve halka ulaştırılması faaliyetini düzenli veya profesyonel olarak yürüten gerçek yahut tüzel kişi olarak tanımlanabilir.

Eğitici, gazetecilerin korunmasının giderek diğer aktörlerle daha ilgili hâle geldiğinin altını çizer. Özellikle şu noktaları vurgularlar:

Vatandaşlar, özellikle sivil toplum temsilcileri, herhangi bir usulsüzlüğü ortaya çıkaranlar ve insan hakları savunucuları; bilgiye erişim, bilgi alışverişi, içerik yayımlamak, birbirleriyle etkileşim, iletişim ve ilişki içinde olmak amacıyla sosyal ağları, blog web sitelerini ve diğer kitle iletişim araçlarını daha çok kullanmaya başlamıştır. Bu platformlar, yeni medya ekosisteminin ayrılmaz bir parçası hâline gelmektedir. Özel olarak işletilseler de bu platformlar, kamu yararına konuların tartışılmasını kolaylaştırarak kamusal alanın önemli bir kısmını oluşturur; bazı davalarda, geleneksel medya gibi sosyal “bekçilik” rolünü üstlenirler ve gerçek hayatta pozitif değişiklikler yaratmak adına faydalı oldukları ortaya çıkmıştır.

Eğitici, Avrupa Konseyi belgelerine atıfta bulunarak basın koruması ile ilgili uluslararası standartlardan bazı örnekler sunar.

Avrupa Konseyinin basının korunması standartları

1. Gazetecilerin bilgi kaynaklarını ifşa etmeme haklarına ilişkin R (2000) 7 sayılı Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararı
2. 30 Nisan 2014 tarihinde kabul edilen, gazeteciliğin korunması ve gazeteciler ve diğer medya aktörlerinin güvenliğine ilişkin Bakanlar Komitesi Bildirisi
3. Avrupa’da gazetecilerin güvenliği ve basın özgürlüğünün korunmasına ilişkin 2035 (2015) sayılı Parlamenterler Meclisi Kararı ve 2062 (2015) sayılı Tavsiye Kararı
4. AİHS 10. maddesi ile AİHM içtihadı

Eğitciler, gazeteciliğin korunması ve gazetecilerin gúvenliđinin geliştirilmesine yúnelik Avrupa Konseyi Platformunu da tanítarak bu Platformun temel hedefleri olan, gazetecilere yúnelik saldırılar ve baskılar hakkında bilgilendirme, ulusal mevzuatın izlenmesi, Devletlerin saldırılara múdahalesinin izlenmesi hakkında bilgi verirler.

Devletlerin Pozitif Yúkümlúlükleri

Eğitciler, AİHM içtihadında geliştirilen devletlerin pozitif yúkümlúlükleri kavramını açıklar.

Devletin gazeteci gúvenliđi ile ilgili pozitif yúkümlúlüğü

Devlet, gazeteciler veya medya kurumlarına yúnelik tehdit veya sindirme faaliyetlerinden haberdar ise koruyucu tedbir alma ve bu tür iddialara yúnelik etkin soruşturma yúrútmekle yúkümlú olabilir. Eğitciler, *Fuentes Bobo – İspanya* (Başvuru No. 39293/98) davasından bu konuda bahsedebilir.

AİHS'nin 2. maddesi (yaşam hakkı) hem kasten ve kanuna aykırı şekilde yaşamın sona erdirilmesine karşı bir yasak getirmekte hem de yaşamın korunması için uygun adımların atılması konusunda yetkililere pozitif bir yúkümlúlük yúklemektedir. Yaşamı koruma yúkümlúlüđünün iki temel unsuru bulunmaktadır:

- i. Kişiye karşı suç işlenmesinde caydırıcı olmak amacıyla etkili ceza yasaı húkümlerini yúrúrlüđe sokarak ve beraberinde bu tür húkümlerin ihlalini önleme, bu ihlallere karşı mücadele etme ve ihlallerin cezalandırılması için yasa uygulama mekanizmasının desteği ile devletin, yaşam hakkını güvence altına alma görevi
- ii. Belirli koşullarda yetkililerin, diğer bireylerin cezai eylemlerinden dolayı yaşamları risk altında olan birey veya bireyleri korumaya yúnelik önleyici operasyonel tedbirler alma konusundaki pozitif yúkümlúlüđu

Eğitciler, pozitif yúkümlúlükler kavramını ortaya koyan Anayasa Mahkemesi *Serpil Kerimođlu ve diğerleri Kararı*'na da atıfta bulunabilir (Başvuru No. 2012/752, Karar tarihi:17/9/2013).

Anayasa Mahkemesi Serpil Kerimoğlu ve diğerleri Kararı

“Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 17. maddesi ile koruma altına alınan yaşam hakkı çerçevesinde, devletin sınırları dâhilinde hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme pozitif yúkümlúlüđu bulunmaktadır. Bunun yanı sıra devlet, pozitif bir yúkümlúlük olarak, **yine yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını** gerek kamusal makamların, gerek diğer bireylerin,

gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü altındadır (AYM, E. 1999/68, K. 1999/1, K.T. 6/1/1999).

Devlet her türlü tehdit ve şiddete karşı bireylerin maddi ve manevi bütünlüğünü korumakla yükümlüdür (AYM, E. 2005/151 K. 2008/37, K.T. 3/1/2008; E. 2010/58, K. 2011/8, K.T. 6/1/2011)."

Eğiticiler genel prensiplere değindikten sonra, *Dink – Türkiye* (Başvuru No. 2668/07) Davası'nı anlatır ve katılımcılara şu soruları yöneltir:

1. Bu davada Sözleşme'nin hangi maddeleri uygulanabilir?
2. Başvurucunun aldığı tehditler konusunda ulusal makamların alabileceği tedbirler nelerdir?
3. Gazetecinin ölümüne ilişkin olarak yerel makamların alacağı tedbirler nelerdir?

Eğiticiler, pozitif yükümlülükler konusunu bu dava üzerinden özetlerken bahse konu AİHM'in Hrant Dink kararından bahsederler.

Dink – Türkiye (Başvuru No. 2668/07) Davası

AİHM'ye göre, "Planlanan suikasttan ve yakın zamanda olma olasılığından haberdar olan üç yetkili makamdan hiçbiri durumu önlemeye yönelik harekete geçmemiştir". Mahkeme ayrıca "Dink'in hayatının korunması konusunda hasıl olan hatalara yönelik etkili bir soruşturma yürütülmediğine" hükmetmiştir.

Sözleşme'nin 2. maddesi uyarınca hem devlet görevlileri hem de devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirildiği iddia edilen yasa dışı öldürmelere karşı etkin soruşturma yürütülmelidir. Soruşturma açılmasının temel koşulları şunlardır:

- (i) Yetkililer, konudan haberdar olduktan sonra kendileri resen harekete geçmelidir (Diğer bir deyişle yakın akrabasının soruşturma başlatma yönünde girişimi gerekmemelidir).
- (ii) Soruşturma olaylara karışanlardan bağımsız olmalıdır.
- (iii) Soruşturma, kullanılan gücün gerekçelendirilip gerekçelendirilmediğini tespit edebilecek ve sorumluların belirlenerek cezalandırılmasını sağlayacak şekilde etkin olmalıdır. Olay ile ilgili delillerin korunmasına yönelik makul tüm adımlar yetkililerce atılmış olmalıdır. Soruşturmada, ister doğrudan suç işleyenler ister suç emri veren veya suçu organize edenler olsun sorumluların veya ölüm nedeninin tespit edilebilmesini tehlikeye atabilecek her türlü yetersizlik bu standardın uygulanmasını riske sokacaktır.
- (iv) Soruşturma makul sürede ve hızda yürütülmelidir.

(v) Şikâyet sahibi soruşturma usulüne etkin şekilde erişebilmelidir.

Uygulamada, yürütülecek soruşturmanın güvenilirliğinin sağlanması için, yetkili makamların hukukun üstünlüğüne riayet etmeleri konusunda kamu güveninin idamesi ve yasa dışı eylemlerde her türlü gizli anlaşmanın veya bu tür eylemlerin hoş görülmesinin önlenmesi açısından yeterli olacak şekilde soruşturmada kamu denetimi unsuru bulunması gerekmektedir.

”

Eğiticiler aşağıda verilen diğer dava örnekleri ile konuya devam eder:

“

Diğer dava örnekleri

Kılıç – Türkiye Davası'nda, gazeteci olarak çalışan bir kişinin öldürülmesine ilişkin soruşturmanın kapsamının sınırlı olması ve süresinin kısa olması nedeniyle Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlali tespit edilmiştir. Sözleşme'nin 2. maddesi, öldürmenin gazetecilik faaliyetleri ile ilgili olduğu makul bir biçimde iddia edilmiş olsa da yetkililerin bu tür bir olasılığın soruşturulmasına yönelik yeterli adımları atmasını öngörmektedir. Soruşturmayı yürüten yetkililerin, devlet görevlilerinin (güvenlik kuvveti mensupları gibi) saldırılarda yer almış olma olasılığını göz önünde bulundurmadıkları durumlarda yine Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlali söz konusu olabilmektedir.

Devlet görevlilerince güç kullanımı, işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı müdahale veya cezalandırmayı kesinlikle yasaklayan Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlaline de neden olabilmektedir. Muamelenin süresi, fiziksel veya zihinsel etkileri ve bazı durumlarda mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi davanın tüm koşullarına dayalı olarak kötü muamele “asgari düzeyde ağırlığa” ulaşmış kabul edildiğinde bu ilke ihlal edilmiş olacaktır.

Nitekim Tekin – Türkiye Davası'nda Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali tespit edilmiştir; zira bu davada gazeteci başvuru, gözleri bağlı şekilde soğuk ve karanlık bir hücrede tutularak vücudunda yara ve çürükler bırakacak şekilde fiziksel güç kullanılarak sorgulanmıştır.

Sözleşme'nin 3. maddesi kötü muamelenin önlenmesi ve soruşturulması için yetkililere yükümlülükler getirmektedir. Bu yükümlülükler Sözleşme'nin 2. maddesinde öngörülen yaşam hakkı konusunda yukarıda ele alınan yükümlülüklerle eş değerdir. Dolayısıyla benzer şekilde, kötü muamelenin varlığına dair ciddi iddialar da dikkatle ve etkin şekilde soruşturulmalıdır.

”

²⁴ Eğitim Materyali No. 18

Eğiticiler önceki sayfalardaki temel prensipleri açıkladıktan sonra ilgili materyali katılımcılara dağıtır.²⁴

Daha sonra, devletlerin pozitif yükümlülükleri ve bu yükümlülüklerin beraberinde getirdiği usulün katılımcılar tarafından kavrandığını teyit etmek amacıyla eğiticiler, *Najafli / Azerbaycan Davası* üzerine bir olay çalışması yaparlar. Bu davada, haber yapmak amacıyla katıldığı siyasi bir gösteri dağıtılırken bir gazetecinin polis tarafından dövüldüğü tespit edilmiştir.

Najafli – Azerbaycan Davası

AİHM'ye göre bu davada güç kullanımı "gereksiz, aşırı ve kabul edilemez" bulunmuştur. Ayrıca, Mahkeme, gazetecileri işlerini yapmaktan alıkoyan her türlü tedbirin Sözleşme'nin 10. maddesi çerçevesinde sorunlar yaratabileceğini tespit etmiştir. Najafli – Azerbaycan Davası'ndaki gazeteci başvuru, göğsünde gazeteci kimliği taşımış ve polis memurlarına gazeteci olduğunu söylemiştir. Dolayısıyla bu davada, polisin, gazetecilik faaliyetine müdahalede bulunma yönünde herhangi bir niyetinin olup olmadığına bakılmaksızın mesleki görevlerini yerine getirirken aşırı güç kullanımının Sözleşme'nin 10. maddesini ihlal ettiği tespit edilmiştir.

²⁵ Eğitim Materyali No. 19

Eğiticiler olay çalışmasıyla ilgili eğitim materyalini²⁵ dağıttıktan sonra aşağıdaki soruları yöneltir:

- Bu davada devletin yükümlülüğü nedir?
- Sözleşme'nin hangi maddesi / maddeleri uygulanacaktır?
- Polis memuru, şahsın gazeteci olduğunu nasıl bilebilir? Örneğin, gazeteciler özel gömlekle veya başka bir şekilde görünür kılınmalı mıdır?
- Neden gazeteciler, gazetecilik faaliyeti yürüttüklerini yetkililere anlatmak zorundadır?

Özet olarak, eğiticiler, katılımcılarla AİHM'nin bulgularını paylaşırlar. Bu çerçevede, gösteriler sırasında gazetecilerin fizikî güvenliğinin korunmasının önemini vurgularlar.

Devlet, gösterilerde gazeteciler için özel bir koruma sağlamalıdır. Gösteri hakkında haber yapan gazeteciler özel bir yerde bulunmalıdır. Gazeteciler gösteriyi korumakla görevli polisin kararlarına riayet etmelidir (Pentikainen – Finlandiya Davası). Uluslararası rehberlerde, özellikle AGİT Gazetecilerin Güvenliği Rehberi'nde öngörülen şekilde, gazeteciler kol bandı kullanarak gösterilerde görünür olmalıdır.

Eğitciler, devletin pozitif yükümlülüklerinin gazetecilerin sadece can güvenliklerini sağlamakla sınırlı olmadığını, devletlerin gazetecilerin mesleklerini özgürce yerine getirmek için gerekli ortamı sağlamakla yükümlü olduklarının altını çizer. Devletlerin gazetecilerin işlerini yapmalarına engel olacak müdahalelerden kaçınmak yükümlülüğünün önemini altını çizerler.

Devletin gazetecilik faaliyetini engellememe yükümlülüğü

AİHM, gazetecilerin işlerini yapmalarını engelleyebilecek her türlü tedbirin Sözleşme'nin 10. maddesi çerçevesinde soruna neden olabileceği kanaatindedir.

Bilgiye erişim

- Devletin yükümlülüklerinden biri, gazetecilerin bilgi toplamalarına izin vererek gazetecilik faaliyetini yürütmelerine bir müdahalede bulunmamaktır.
- *Dammann – İsviçre Davası*'nda AİHM, bir gazetecinin, savcılık ofisindeki idari asistanı gizli bilgileri ifşa etmesi konusunda kışkırtması gerekçesiyle hüküm giymesini, Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlali olarak yorumlamıştır. Mevzubahis asistan, büyük bir soygunda şüpheli bulunan kişilerin sabıka kayıtlarıyla ilgili bilgileri iletmıştır. Bu davada gazetecinin cezalandırılması, yayının gerçekleştirilmesinden önce atılan bir adım olup böylesi bir ceza, gazetecileri, toplum hayatını etkileyen konularda kamu tartışmalarına katkıda bulunmaktan muhtemelen caydırmış olacaktır. Bu nedenle, söz konusu cezanın basın bilgi sağlama ve kamunun bekçisi olma rolünü engellemesi muhtemeldir. Ayrıca, gazetecinin kendisi söz konusu bilgileri yayımlamamaya karar verdiği için, ilgili kişilerin haklarına herhangi bir zarar gelmemiştir. Bu koşullar altında Mahkeme, demokratik bir toplumda basın özgürlüğünün sağlanması ve korunması çıkarını göz önünde bulundurarak, başvurusunun suçlu bulunmasının, söz konusu meşru amaca ulaşılması karşısında makul bir şekilde orantılı olmadığı kanısına varmıştır.
- Sözleşme'nin 10. maddesi kapsamındaki haber alma özgürlüğü hakkı, esasen, hükümetleri bir kişinin, başkalarının vermek istediği veya isteyebileceği bilgileri almasını kısıtlamaktan men etmek olarak yorumlanmaktadır. Mahkeme ayrıca gazetecilerin bilgiye erişim hakkının önemini de teslim eder:
  - i) Bilgi toplama gazetecilikte önemli bir aşamadır ve basın özgürlüğünün doğasında olan, korumalı bir parçasıdır.
  - ii) Kamu yararına olan bilgilere erişime mani olmak amacıyla koyulan engeller, medyada veya ilgili alanlarda çalışanları söz konusu mevzuları takip etmekten caydırabilir. Sonuç olarak, son derece önemli olan "kamu bekçiliği" rollerini daha fazla üstlenemeyebilirler ve doğru ve güvenilir bilgi sağlama yetileri olumsuz yönde etkilenebilir.

iii) Yetkililerin bilgi toplamanın önüne engeller çıkarması hâlinde kanunlar, bir nevi dolaylı sansür hâline gelebilecek keyfî kısıtlamalara izin veremez. Bu konuda, *Társaság a Szabadságjogokért – Macaristan Davası* örneği, bilgiye erişim kavramının anlatıldığı Modül 1'e atıfta bulunarak öğrencilere sunulabilir.

- Gazeteciler, devlet tarafından hukuki bir sonuç yaratılmaksızın gizli kamera kullanarak bilgi toplayabilmelidir. Gizli kamera kullanarak bir röportajı kaydeden ve yayımlayan dört gazetecinin tutuklanmasına ilişkin Haldimann ve diğerleri – İsviçre Davası'nda, AİHM altıya bir oyla İsviçre makamlarının, Sözleşme'nin ifade özgürlüğüne ilişkin 10. maddesi çerçevesinde korunan haklarını ihlal ettikleri sonucuna varmıştır. Mahkeme, gazeteciler tarafından gizli kamera kullanımının kamuya genel bir konu hakkında bilgi vermeyi hedeflediğini, kaydedilen kişinin hiçbir şekilde kişisel olarak değil profesyonel bir aracı olarak hedef alındığını vurgulamıştır. Mahkemeye göre, aracının özel hayatına yapılan müdahale, sigorta aracılığı alanındaki kötü uygulamaların ortaya çıkarılmasına ilişkin bilgilerdeki kamu menfaatini aşacak derecede ciddi düzeyde değildir.

Gazetecilik kaynaklarının korunması

- Gazetecilik kaynaklarının korunması, bazı Sözleşme'ye Taraf Devletlerdeki kanun ve meslek etiği kurallarında yansıtıldığı ve gazetecilerin özgürlüğüne ilişkin çeşitli uluslararası belgelerde vurgulandığı üzere basın özgürlüğünün temel koşullarından birisidir (Shapovalov – Ukrayna Davası).
- Gazetecilerin kendi kaynaklarını koruma hakları Sözleşme'nin 10. maddesi ile koruma altına alınan "kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın bilgi ve görüşlerin alınması ve açıklanması" özgürlüğünün bir parçasıdır. Bu hak, basın özgürlüğünün mihenk taşıdır ve o olmadan bilgi kaynakları, kamuyu ilgilendiren konularda bilgilendirme yapmak konusunda basına yardımcı olmaktan vazgeçebilmektedir. Sonuç olarak, basının hayati derecede önemli kamu bekleme rolü tehlikeye girebilmekte ve basının kamuya eksiksiz, doğru ve güvenilir bilgi sunabilmesi olumsuz şekilde etkilenebilmektedir (Sanoma Uitgevers B. V. – Hollanda Büyük Daire Davası).
- Gazeteci kaynaklarının açıklanmasını gerektiren emirler, kamu yararına yönelik her şeyin üstünde bir gereklilikle gerekçelendirilmelidir. *Sanoma Uitgevers B. V. – Hollanda Davası*'nda AİHM, gazeteciler tarafından, başvuru sahibi şirketin sahip olduğu bir araba dergisi için çekilen yasa dışı sokak yarışı fotoğraflarını içeren bir CD-ROM'a polis tarafından el konulmasını değerlendirmiştir. El koymanın gerekçesi Ceza Muhakemesi Kanunu olmuştur; fakat iç hukukun kalitesi "kanunda öngörülmemiş" olma testini geçecek kadar yeterli görülmemiştir. Mahkeme, gazetecilerin, haber kaynaklarını ifşa etmelerini gerektiren mahkeme

emirlerinin bir hâkim veya başka bir bağımsız ve tarafsız karar verici makam tarafından inceleme garantisine tabi olması gerektiğini vurgulamıştır. Böylesi bir inceleme için şu gereklilikler söz konusudur:

- (i) Söz konusu inceleme, yürütmeden ve haber kaynaklarının korunması ilkesinden daha ağır basan bir kamu çıkarı olması gerekliliğinin, ilgili bilginin verilmesinden önce var olup olmadığına karar verme ve eğer yoksa söz konusu kaynağın kimliğini ifşa edebilecek bilgiye gereksiz erişimi engelleme yetkisini haiz diğer ilgili taraflardan bağımsız bir kurum tarafından yapılmalıdır.
- (ii) İncelemenin ancak, söz konusu kaynakları açığa çıkarabilecek malzemenin verilmesinin ardından yapılması, gizlilik hakkının özüne zarar verecektir.
- (iii) Kaynağın ifşa edilmesini isteyen makamların argümanlarının düzgün bir şekilde değerlendirilebilmesi için, herhangi bir ifşada bulunmadan önce potansiyel riskler ve ilgili çıkarlar, ifşa edilmesi istenen materyaller göz önünde bulundurularak tartılmalıdır.
- (iv) İnceleme, daha az müdahaleci bir tedbirin yeterli olup olmayacağı hususu da dâhil olmak üzere, açık ve net kriterler doğrultusunda yürütülmelidir.
- (v) Hâkim veya başka bir yetkilinin, haber kaynaklarının, elde tutulan materyalde özellikli olarak isimleri geçsin veya geçmesin, söz konusu materyalin bildirilmesinin gazetecilerin kaynaklarının kimliğini tehlikeye atma yönünde ciddi bir risk oluşturması gerekçesiyle, açığa çıkmaktan korunması için, ifşa emri vermeyi reddetmesi veya sınırlı yahut nitelikli bir emir verebilmesi mümkün olmalıdır.
- (vi) Acil durumlarda, ilgili materyalin yetkililer tarafından kullanılmasından önce, kaynakların tanınmasına neden olabilecek bilgilerin, bu türden bir risk taşımayan bilgilerden ayırt edilmesi ve ayrı tutulmasına ilişkin bir prosedür olmalıdır.

- AİHM, içtihadında haber kaynaklarının belirlenmesinin bunlar üzerinde bir “caydırıcı etki” yaratabileceğine dikkat çekmektedir. Hiç kimse, soruşturmacılar tarafından kimliğinin ortaya çıkarılabileceğini bile bile muhbir veya usulsüzlüğü açığa çıkaran kişi olmak istemeyecektir (*Financial Times Ltd ve diğerleri – Birleşik Krallık Davası*).
- Gazetecilik amaçlı iletişimlerin izlenmesi tehlikesi mevcut ise gazetecilik kaynaklarının ifşa edilmesi veya telefonla bilgi vermek istenmeyeceği anlamına geleceğinden devlet tarafından yapılan gizli takipler gazetecilerin ifade özgürlüğüne müdahaleye neden olabilmektedir. Verilerin başka yetkililere iletilmesi, yok edilmesi veya izleme tedbirlerinin gazeteciye bildirilmemesi neticesinde kaynakların gizliliği zarar görebilmektedir (*Weber ve Saravia – Almanya Davası*).

Arama ve el koyma işlemleri

- Arama ve el koyma işlemleri Sözleşme'nin 8. maddesine (özel hayat ve aile yaşamı, konut ve yazışmalara saygı hakkı) uygun olmalıdır. Kaynakları koruma yükümlülüğünden dolayı yayınevi AİHM içtihadında "konut" olarak kabul edilmiş ve Sözleşme'nin 8. maddesi çerçevesinde korunmuştur. Yayınevlerinde yapılacak aramalar gereklilik arz edip orantılı olmalı ve aramanın amacı, bir yazının yazarının adını ortaya çıkarmak olmamalıdır (*Saint-Paul Luxembourg S. A. – Lüksemburg Davası* ve *Görmüş – Türkiye Davası*).

”

Eğiticiler, konunun daha iyi anlaşılabilmesi için Gsell / İsviçre Davası örneğini verirler. Bu davada bir gazetecinin, hakkında haber yazmayı planladığı Davos'taki Dünya Ekonomik Forumu'na erişimi polis uyguladığı genel bir yasakla engellenmiştir.

Bu davaya ilişkin olarak eğiticiler aşağıdaki soruları sorar:

1. Gazetecilerin farklı toplantılara katılması neden önemlidir? Bu, toplum için neden tehlikeli olabilir?
2. Gazetecilerin toplantıya alınmasının yasaklanması için herhangi bir sebep var mıdır? Varsa bu sebepler orantılı mıdır?

Eğiticiler, AİHM'ye göre, Davos'a gitmek isteyenlerin dışarıda tutulması için genel bir yasak uygulanmasının yeterli düzeyde açık ve net bir yasal dayanağının olmadığını ve dolayısıyla gazetecilerin ifade özgürlüğü hakkına müdahalenin "yasa ile öngörülmediğini" açıklar.

Tartışmaların sonunda eğiticiler konuyla ilgili eğitim materyalini dağıtır.²⁶

²⁶ Eğitim Materyali No. 20

ÜÇÜNCÜ ADIM – UYGULAMA

Örnek Olay Çalışması

Ayrılan süre: 25 dakika

Eğiticiler, katılımcılara örnek olay metnini dağıtır²⁷ ve okuyup incelemeleri ve aşağıdaki soruları yanıtlamaları için on dakika verir:

- Ulusal yetkililer, gazetecilere yönelik saldırı ve tehditlere nasıl yanıt vermelidir?
- Bu olayda Sözleşme'nin hangi maddelerini uyguladınız?
- Bu bağlamda devletin pozitif yükümlülükleri nelerdir?
- Arzu Erkan'ın evindeki patlamalara ulusal yetkililer nasıl tepki göstermelidir?
- Gazetecilere özel koruma sağlanması neden çok önemlidir?

²⁷ Eğitim Materyali No. 21

Eğitciler, katılımcılara tek tek soruları sorar ve yanıtlarını kâğıtlı tahtaya yazar.

Gazetecilerin güvenliğinin ne kadar önemli olduğunu ve devletin pozitif yükümlülüklerinin neler olduğunu göstermek için eğitciler tartışmaları yönlendirmelidir. Devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getirmesinde hâkim ve savcıların rolü eğitici tarafından tartışılmalıdır.

Örnek Olay

Metal sanayisindeki işçilerin katıldığı protesto gösterileri sırasında haber yaptıkları için 29 – 30 Haziran 2015 tarihlerinde günlük “(..)” gazetesi ve haber kanalı (...) TV’nin muhabirleri saldırıya uğramış ve tehdit edilmişlerdir. Kimliği tespit edilemeyen şahıslar, metal sanayisindeki işçilerin eylemlerini haber yaptıkları için muhabirlere saldırarak onları kaçırmakla tehdit etmiştir. “(..)” gazetesinin (...) ilinin muhabirliğini yapan (...)’in evinde patlamalar olmuştur. “(..)” Gazetesi ve (...) TV’nin diğer serbest çalışan muhabirleri de tehdit edilmiştir. Gazeteciler sendikasının genel sekreteri “Tüm saldırı ve baskılara derhâl son verilmeli, gazeteciler ve medya çalışanları haber yaptıkları için korkutulmamalıdır.” diyerek bu tehditleri kınamıştır.

Bu alıştırmmanın amacı, katılımcıların pozitif yükümlülükler kavramını anlayıp anlamadıklarını ve bunları uygulamaya koyup koyamadıklarını teyit etmektir.

DÖRDÜNCÜ ADIM – KAPANIŞ

Geri Yürüme

Ayrılan süre: 20 dakika

Eğitici, tartışmaların sonunda kapanış kısmına geçerken özellikle özgürlüğün esas, kısıtlamanın istisna olduğu prensibine geri döner. Bu çerçevede üç aşamalı testin önemini vurgulamalıdır. Ayrıca ulusal hâkimlerin çalışmalarında bu testi kullanmaları gerekliliğine vurgu yaparak hükmü, bu üçlü testin uygulamasını gerekçeye yansıtarak kurması gerektiğini, bunun kararın sağlıklı bir denetimine de imkân vereceğini anlatmalıdır. Bu aynı zamanda hâkimlerin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 90. maddesi gereği uymak zorunda olduğu AİHM standartlarına göre davranmış olmalarını da sağlayacaktır.

Oturumun sonunda eğitici, en başta kâğıda yazdıkları beklentiler kısmına geri dönüp bunları tek tek katılımcılarla birlikte gözden geçirir. Bu beklentilerin ne ölçüde gerçekleştiğini birlikte değerlendirir

MODÜL 6 (SEÇMELİ)

AIHM STANDARTLARININ UYGULANMASI (EĞİTİM MAHKEMESİ VE CANLANDIRMA)

SÜRE

150 dakika

TEMEL
KONULAR

- Medyanın rolü
- İfade özgürlüğünün kapsamı
- İfade özgürlüğünü kısıtlama koşulları
- Üç aşamalı test uygulaması
- İfade özgürlüğü ile özel hayatın gizliliği gibi diğer haklar arasındaki ilişki
- Gazetecilerin sorumlulukları
- Gerçeklere karşı değerler
- Kamu yararı şerhi

ÖĞRENME
HEDEFLERİ

- Bu oturum sonunda katılımcılar;
- AIHS standartları ve AIHM içtihadına uygun şekilde ifade özgürlüğü hakkının korunmasına ilişkin normatif çerçeveyi kavrayacak;
  - Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay dâhil olmak üzere Türk yüksek mahkemelerinin ifade özgürlüğüne ilişkin içtihatlarını ve Türk mevzuatını uygun şekilde yorumlayıp uygulayabilecek;
  - Somut bir olayda ifade özgürlüğüne müdahale edilip edilmediğini ve bu müdahalenin ilgili hakkın ihlalini teşkil edip etmediğini doğru ve eksiksiz bir şekilde tespit etme beceri ve yeterliliğini elde edecek;
  - İfade özgürlüğü ve diğer insan hakları arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve hakların birbirleriyle çatışması durumunda adil bir dengenin sağlanmasına yönelik gerekli hukuki yöntem ve becerileri kazanacak;
  - İfade özgürlüğü hakkının korunmasına ilişkin kaynak ve referansların belirlenmesi ve bunların etkin ve doğru şekilde kullanılması konusunda bilgilenecek;
  - İfade özgürlüğünün sadece müstakil bir hak olarak değil aynı zamanda diğer insan haklarının etkin şekilde uygulanmasının teminatı olarak önemine dair farkındalık kazanacaklardır.

YÖNTEM

- Eğitim mahkemesi ve canlandırma

İSİNMA
ALİŞTIRMASI

Yok

ÖNCE DEN
GÖNDERİLECEK
MATERYALLER

- Ulusal mevzuat
- Okuma listesi
- Dava özeti

MODÜL SIRASINDA
KULLANILACAK
MATERYALLER

Eğiticiler:
- Video
- Okuma parçaları (kaynaklar)
- Monografiler (tek konulu yazılar)
- Okuma listeleri

Katılımcılar:
- Ulusal mevzuattan alıntılar
- Uygulamadaki karar veya savcı
kararı örnekleri

OKUMA
LİSTESİ
(kaynakça)

- Avrupa Konseyi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Eğitim Kılavuzu. sayfa
60-63.
- İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Hâkim, Savcı ve Avukatlara Yönelik İnsan
Hakları Rehberi (Adaletin Uygulanmasında İnsan Hakları).

ARAÇLAR

- Kâğıtlı tahta
- Tahta kalemleri
- Not kâğıdı

DEĞERLENDİRME

Katılımcılar tarafından isim belirtilmeden doldurulacak eğitim sonrası anket
formu

MODÜL 6 (SEÇMELİ)

AİHM STANDARTLARININ UYGULANMASI (EĞİTİM MAHKEMESİ VE CANLANDIRMA)

GİRİŞ

Ayrılan süre: 30 dakika

Eğitimin bu bölümünde, Akademi, hâkim ve savcı adaylarının adli yargı eğitim programı için canlandırma düzenleyecektir. Bu alıştırmanın amacı, katılımcıların eğitim boyunca kazandıkları bilgileri tam ve doğru şekilde uygulayabilme becerilerini geliştirmektir.

Bu alıştırma, katılımcıların eğitimde kazandıkları kuramsal bilgilerin pratiğini yapma ve hukuki bir soruna uygulayabilmelerine yönelik olarak tasarlanmıştır.

Eğitici, faaliyete başlamadan önce şu hususlara dikkat etmelidir:

- Titiz bir bilgilendirme şarttır. Verilen görev nedir? Sadece maddi konularda değil, usul konuları bakımından da tüm yasal düzenlemelerin dikkate alınması son derece önem arz etmektedir. Örneğin iki dakikada davanın reddiyle sonuçlanacak bir eğitim mahkemesi senaryosu tüm çalışmayı anlamsız kılacaktır.
- Gerçekçi süreler ihtiyacı duyulmaktadır: Çok kısa olursa grup amacına ulaşamaz, sürenin çok uzun olması durumunda da grup sıkılacaktır.
- Grubun *bütün* üyelerinin çalışmaya dâhil olmasını sağlayın: "Kaytarma" tehlikesi -ve yukarıda ele alındığı üzere gruplar içerisinde sergilenen türden davranışlar- daima mevcuttur.
- Görev dağılımı yapın: Görev, tanınan süreye göre çok kapsamlı olabilir dolayısıyla görevi parçalara ayırmak katılımı daha çok teşvik edebilir -ve "kaytarma" sorununu azaltabilir.
- Eğitcinin rolünü göz önünde bulundurun: Eğitici, ancak grup kendilerinden ne beklediğini açık ve net bir şekilde anladıktan sonra gerektiğinde ve gerektiği kadar müdahale etmelidir. Geri çekilin... Bırakın grup kendi bilgisini hayata geçirsin!
- Görev raporu (veya geri bildirim): Bu nasıl yapılacak? "Mahkeme kararı" (eğitim mahkemesi çalışmasında) son nokta mıdır yoksa katılımcının daha ayrıntılı bir yorumda bulunması mı istenecek? Bu alıştırma geri bildirimde bulunma son derece önemlidir: Katılımcılar yeni bir teoriyi tatbik etmeye çalıştığından bunu ne derece başarmış olduklarını bilmeleri açısından geri bildirim ihtiyacı duyarlar. Geri bildirim yapıcı, objektif, somut ve net olsun. Aşırı geri bildirimde bulunmayın! Geri bildirim iki taraflı bir iletişimdir. Katılımcının da geri bildirimde bulunmasına imkân tanıyın: Çalışmadan memnun olup olmadığını, hangi noktaları önemseydiğini, öğrendiği şeyleri uygulamaya geçirmesi hususunda önündeki engelleri ve canlandırma / eğitim mahkemesi çalışması sırasında ne hissettiğini anlatmasına izin verin.
- Canlandırma veya eğitim mahkemesi çalışmasının katılımcı açısından stresli bir faaliyet olabileceğini unutmayın: Herkesin gözü kendisinin üstündeymiş gibi hissedebilir. "Meslektaşlar"dan oluşan bir grup söz konusu olduğunda bu durum daha da yoğun yaşanmaktadır: Başkalarının önünde hata yapıp rezil olma tehlikesi altına girmektedirler.

OLAY²⁸

Aşağıda anlatılan olay, başka bir ülkede gerçekleşmiştir ancak şahısların isimleri Türkçeleştirilmiş ve Türk mevzuatına atıfta bulunulmuştur.

²⁸ Eğitim Materyali No. 22

A. BULGULAR

Günlük gazete “İfade”de gazeteci olarak görev yapan Ömer Halidoğlu, Mecliste bulunan bir parti liderinin karşı cinsten biriyle evlilik dışı ilişkisi olduğu bilgisini almıştır. Politikacı son derece dindar ve düzenli aile hayatına sahip biri olarak tanınmaktadır ve açıklamalarında aile birliğinin önemini vurgulamaktadır. Politikacının bir otel odasında kimliği bilinmeyen bir kadınla cinsel ilişkiye girme görüntülerinin yer aldığı video kaset bir muhbir tarafından gazeteciye ulaştırılır. Ömer Halidoğlu otel resepsiyonuna gider; çalışanlardan biri, politikacının otelde sık sık konakladığını ve birkaç kez çift kişilik oda tuttuğunu teyit eder. Politikacı ile olan fotoğraflarda yer alan kadınla da irtibata geçme girişiminde bulunur ancak kadın herhangi bir açıklama yapmayı reddeder.

Bu politikacının da aday olduğu seçim kampanyası sırasında, Gazeteci Ömer Halidoğlu, politikacının yaşadığı çifte standartlı hayat hakkında “İfade” gazetesinde bir köşe yazısı yayımlar. Yazı hem gazetenin basılı kopyalarında hem de internet sayfasında “ahlaksız ilişki, sadakatsiz politikacı, güvenilmez lider, kötü baba” başlığı altında yayımlanır. Yazının internette yayımlanan hâlinde politikacı ile metresinin otel odasında çekilmiş fotoğrafları da yer alır. Politikacı gayet net görünürken kadının yüzü flu olarak verilmiştir. Fotoğrafları yayımlama kararı genel yayın yönetmeni tarafından verilmiştir.

Bu haber üzerine, politikacı özel hayatının ihlali gerekçesiyle şikâyette bulunur ve bunun neticesinde Türk Ceza Kanunu uyarınca gazeteci ve “İfade” gazetesinin Genel Yayın Yönetmeni Kemal Tuğral aleyhine bir hakaret davası açılır. Kovuşturma sırasında yayınevinde arama yapılır ve Gazeteci Ömer Halidoğlu’nun bilgisayarına el konulur.

İlk Derece Mahkemesi ihtiyati tedbir kararı verir ve seçim kampanyası sonuçlanana kadar gazetenin politikacı hakkında herhangi bir yazı yayımlamasını yasaklar. Gazeteci hakarettten suçlu bulunur ve bir yıl hapis ve 15.000 TL adli para cezasıyla cezalandırılır. Genel yayın yönetmeni özel hayatın gizliliğini ihlal etmek ve hakarettten suçlu bulunur ve 500.000 Türk lirası adli para cezası ile cezalandırılır.

Ömer Halidoğlu ve Genel Yayın Yönetmeni Kemal Tuğral karardan memnun kalmaz ve mahkûmiyetin ifade özgürlüklerini ihlal ettiğini vurgulayarak beraat talebiyle temyiz başvurusunda bulunmaya karar verirler.

B. CANLANDIRILACAK ROLLER

Eğitici, katılımcılara aşağıdaki rolleri verecektir:

- Katılımcılar temyizi yürütecektir.
- Katılımcılar dört gruba ayrılırlar.
- Tüm grupların kendi aralarında toplanmaları istenir. Her grup, diğer grupların çalışmalarından etkilenecek için ayrı oturmalıdır.

Eğiticiler, gruplara aşağıdaki görevleri verir:

- **Grup 1:** İddia makamı (savcılık) görevini üstlenecektir; gazeteci ve genel yayın yönetmeninin mahkûmiyeti lehine argümanlar üzerine çalışırlar -en fazla üç kişi.
- **Grup 2:** Gazeteci Ömer Halidoğlu'nun müdafisi olacaktır; ifade özgürlüğü lehine, mahkûmiyeti önlemeye yönelik argümanlar üzerinde çalışırlar -en fazla üç kişi.
- **Grup 3:** Genel Yayın Yönetmeni Kemal Tuğral'ın müdafisi olacaktır; ifade özgürlüğü lehine, mahkûmiyetin önlenmesine yönelik argümanlar üzerinde çalışır -en fazla üç kişi.
- **Grup 4:** Temyiz mahkemesi hâkimleri olacaktır (Bu gruptaki kişi sayısının ulusal mahkemelerdeki davalarda olduğu üzere tek sayı olması daha iyi olacaktır.) -ideali beş kişi.

Ayrıca, iki tanığın da bulunması gerekir: politikacının metresi, otel çalışanı ve bir kâtip.

Hâkimler, müdafiler ve savcılık makamının her biri kendi içlerinden birer lider belirler. Hâkimlerin lideri mahkeme başkanı olacaktır. Mahkemeyi yönetir ve hâkimlerin sözcüsü olur.

Savcılık grubunun lideri başsavcıdır. Müdafilerin lideri başmüdafidir. Bu iki lider, kendi ekiplerinden sorumludur, hâkimlerin yönelttiği soruları yanıtlar ve her argümanı kendi ekiplerinden hangi avukatın sunacağına veya her tanığı hangisinin sorgulayacağına karar verirler. Savcılık ve savunma grupları duruşma için argümanlar hazırlarken birlikte çalışmalıdırlar. İster tanıkların sorgulanması ister argüman sunumu olsun, her aşamada her grubun sadece bir üyesinin söz alması daha iyi olacaktır. Grubun diğer üyeleri duruşmadan önce argümanların hazırlanmasına ve takibine yardım edecek ve duruşmada soruların yanıtlanmasına yönelik önerilerde bulunacaklardır.

C. GRUPLARIN HAZIRLIKLARI

Ayrılan süre: 60 dakika

Tüm roller kararlaştırıldıktan sonra, müdafiler ve savcılığın kendi taktiklerine karar vermesi gerekir. Neyi elde etmeye çalıştıklarını, en etkili argümanların neler olduğunu tartışırlar ve her bir argümanı kimin sunacağına ve tanıkları kimin sorgulayacağına karar verirler. Canlandırılması gereken en az dört farklı rol bulunmaktadır: 1. tanık sorgulama, 2. tanık sorgulama, 1. argümanın sunumu, 2. argümanın sunumu.

Hâkimler kendi aralarında her iki tarafın olası argümanlarının neler olabileceğini, avukatlara hangi soruları yöneltebileceklerini ve bir karara varmada nelerden etkilenebileceklerini de tartışabilirler -ancak argümanları duymadan ve delilleri görmeden önce bu aşamada herhangi bir karara varmamaya dikkat etmelidirler. Bu tartışmaların amacına yönelik olarak iki tanığı canlandıracak kişinin müdafî grubuna katılmalarını isteyebilirsiniz. Kâtip de hâkimlere katılabilir.

Grup çalışmasına başlamadan önce, eğitici, katılımcıların ele alması gereken temel noktaları ve soruları kâğıtlı tahtaya yazabilir veya sözlü olarak vurgulayabilir:

- Üç aşamalı test gerekçesi (özellikle hâkimlerce) takip edilmelidir.
- AİHM içtihadından doğan standartlar uygulanmalıdır.
- Yazının yayımlandığı dönem göz önünde bulundurulmalıdır.
- Yazının kahramanı olan kişi dikkate alınmalıdır.
- Gazeteci özenli davranmış mıdır?
- Gazeteci ve genel yayın yönetmeninin sorumluluğu nedir?
- Çevrim içi ve çevrim dışı materyaller arasında bir ayırım yapılmalı mıdır?
- Çevrim içi yayımlanan fotoğraflar nasıl değerlendirilmelidir?
- Mahremiyet nedir ve sınırları var mıdır?
- Sansasyonel materyaller, kamusal tartışmalara neden olan ciddi yayınlar gibi mi korunmalıdır?
- Savcılığın, yayınevine girişi nasıl değerlendirilmelidir?
- Gazetecinin bilgisayarına el konulması nasıl değerlendirilmelidir?
- Tedbir nasıl değerlendirilmelidir? Orantılı mıdır?
- Verilen hüküm ve para cezası orantılı mıdır?

Hâkimler kararı açıklarken üç aşamalı testi uyguladıklarından emin olmalıdır.

Grup çalışması sırasında, eğiticiler tek tek grupları gezerek çalışmalarının nasıl ilerlediğini kontrol etmelidir. Yukarıda belirtilen tüm konu başlıklarının tartışıldığından emin olmalıdırlar. Tartışma tıkandığında veya yanlış yönde ilerlediğinde katılımcıların sorularına yanıt vererek onlara yardımcı olmaya çalışmalıdırlar.

D. DURUŞMA

Ayrılan süre: 60 dakika

Hâkimler duruşma salonunun ön kısmında otururlar. Müdafiler hâkimlerin sol tarafında, iddia makamı savcılık ise sağ tarafında yer alırlar. Tanıkları canlandıran katılımcılar, tanıkların ifadelerinde verilen bilgilere sadık kalmalı; ifadede yer alandan farklı bir hikâye anlatmamalı veya kendilerine verilmeyen bilgileri uydurmamalıdırlar.

Duruşma şu şekilde gerçekleştirilir: Mahkeme başkanı, sanıklar Ömer Halidoğlu ve Kemal Tuğral'ın savcıya karşı temyiz başvurusunda bulduklarını ve davanın açıldığını beyan eder. Savcıdan kendi ekibini tanıtmasını ister. İddia makamı kendisini tanıtır. Mahkeme başkanı müdafilerin sözcüsünden ekibini tanıtmasını ister. Mahkemedeki avukatlar tüm hâkimlere her zaman "Sayın Hâkim" diye hitap edecektir. Konuşmalarında birbirlerine veya karşı taraftaki avukatlara değil hâkimlere hitap etmeleri gerektiğini unutmamalıdırlar.

Açılış aşaması şu şekilde olabilir:

Kâtip: Yargıtay oturumunu açıyorum. Bugünün ilk davası Ömer Halidoğlu ve Kemal Tuğral aleyhine olan davadır.

Mahkeme başkanı: Bu duruşma, Ömer Halidoğlu ve Kemal Tuğral Davası'nın temyiz duruşması. Her iki taraf da mahkemeye temyize ilişkin beyanlarını yazılı olarak sunmuştur. İddia makamını tanıtması için söz başsavcıda.

Başsavcı: Sayın Hâkim, ben XXX. Savcılık ekibinin lideriyim. Beraberimde ekipte yer alanlar (...).

Ömer Halidoğlu'nun başmüdafisi: Sayın Hâkim, ben XXX., başmüdafiyim. Beraberimdeki avukatlar [...].

Kemal Tuğral'ın başmüdafisi: Sayın Hâkim, ben XXX., başmüdafiyim. Beraberimdeki avukatlar (...).

Mahkeme başkanı: Teşekkür ederim. Dava sanık tarafından temyiz edilmiştir. Dolayısıyla temyize ilişkin argümanlarını sunmak üzere sözü ilk olarak savunmaya veriyorum.

Mahkeme başkanı mahkemede düzenin sağlanmasından sorumludur. Aynı anda birden fazla kişinin konuşmamasını ve karşı tarafın, konuşan kişinin sözünü kesmemesini sağlamalıdır. Ayrıca, avukatların çok uzun konuşmamasını veya aynı argümanları tekrar etmemelerini, böylece zamanı boşa harcamalarını sağlamalıdır.

İlk temyiz argümanı

Mahkeme başkanı, sanıklardan Ömer Halidoğlu'nun müdafisine söz verir ve avukat ilk argümanın ne olduğunu kısaca açıklar. Yeni bir tanık çağırmak istediğini söyler. Mahkeme başkanı iddia makamına itiraz olup olmadığını sorar. Savcılık "hayır" der. Mahkeme başkanı savunmaya tanık çağırımları için izin verir.

1. Tanık: Müdafî ilk tanık olan Şeyda Davutoğlu'nu çağırır (politikacının metresi olduğu iddia edilen tanık). Kâtip, tanığı mahkeme salonuna getirir, hâkimlerin karşısına oturtur.

Tanık yeminli olarak dinlenecektir. Kâtip, tanıktan kendisinden sonra tekrar etmesini ister: "Sadece ve sadece gerçeği söyleyeceğimi beyan ederim."

Ömer Halidoğlu'nun müdafisi ayağa kalkarak tanığa sorular sorar. Adını, yaşını ve nerede yaşadığını sorarak başlar. Daha sonra sanığı tanıyıp tanımadığını ve tanıyorsa nereden tanıdığını sorar. Savunma, mahkemenin duymasını istediği şeyleri, tanığın mahkemeye anlatmasını sağlayacak şekilde sorular yöneltir. Bu davada, tanığın ifadesinin özeti kendisi tarafından verilen beyan içinde sunulur.

Tanık, politikacıyı uzun yıllardır tanıdığını, iki yıldır makamında sekreterlik yaptığını ve ahlaki değerlerine büyük saygı duyduğunu söyler. Kendisinin fotoğraftaki şahıs olmadığını ve bir ara oteli sadece iş amaçlı ziyaret ettiğini söyler. Başka bir şey söylemeyi reddeder.

Ömer Halidoğlu'nun müdafisi mahkeme başkanına başka sorusu olmadığını iletir. Mahkeme başkanı, sanıklardan Kemal Tuğral'ın müdafisine soruları olup olmadığını sorar. Bittikten sonra hâkim iddia makamına soruları olup olmadığını sorar. Başsavcı ayağa kalkar ve tanığa bazı sorular sorar. Tanığın söylediklerinden emin olmadığını göstermeye çalışır. Tanığın yalan söylediğini de göstermeye çalışabilir.

Sorgulama sırasında sanık müdafilerinin ve iddia makamının itiraz etmesine müsaade edilir.

Savunmanın soruları bittiğinde mahkeme başkanı tanığa bazı sorular sorabilir. Başkandan söz alarak diğer hâkimler de soru sorabilirler. Hâkimler hiç soru sormayabilir ancak savunma ve savcılığın ele almadığı noktaları netliğe kavuşturmayı isteyebilirler.

İkinci temyiz argümanı

Mahkeme başkanı, sanıklardan Kemal Tuğral'ın müdafilerinden temyize ilişkin argümanlarının ne olduğunu kısaca mahkemeye anlatmalarını ister. Avukat yeni bir tanık çağırmak istediğini söyler. Mahkeme başkanı iddia makamına itirazı olup olmadığını sorar. Savcı "hayır" der. Mahkeme başkanı savunmanın tanığı çağırmasına izin verir.

2. *Tanık:* Müdafî, tanık Günay Halim'i çağırır (otel çalışanı). Kâtip, tanığı mahkeme salonuna getirir, hâkimlerin karşısına oturtur.

Tanık yeminli olarak dinlenecektir. Kâtip, tanıktan kendisinden sonra tekrar etmesini ister: "Sadece ve sadece gerçeği söyleyeceğimi beyan ederim."

Sanık Kemal Tuğral'ın müdafisi ayağa kalkar ve tanığa sorular sorar. Adını, yaşını ve nerede oturduğunu sorarak başlar. Daha sonra sanığı tanıyıp tanımadığını ve nereden tanıdığını sorar. Ardından savunma, mahkemenin duymasını istediği şeyleri, tanığın mahkemeye anlatmasını sağlayacak şekilde sorular yöneltir. Bu davada, tanığın ifadesinin özeti kendisi tarafından verilen beyanda sunulur.

Tanık Günay Halim birkaç vesile ile politikacıyla karşılaştığını ve otele giriş yaparken gördüğünü söyler. Politikacının genellikle kaldığı odayı bir kadının ayırttığını da söyler. Politikacının bazen bara gittiğini, genellikle tek başına olduğunu ve kendisine eşlik eden bir kadın olmadığını söyler.

Sanık Kemal Tuğral'ın müdafisi soruları bitince mahkeme başkanına başka sorusu olmadığını söyler. Daha sonra mahkeme başkanı, sanık Ömer Halidoğlu'nun müdafilerine soruları olup olmadığını sorar. Soruları bittikten sonra iddia makamına sorusu olup olmadığını sorar. Başsavcı ayağa kalkar ve tanığa bazı sorular sorar. Tanığın söylediklerinden emin olmadığını göstermeye çalışır. Tanığın yalan söylediğini de göstermeye çalışabilir.

Temyiz argümanlarının değerlendirilmesi

Mahkeme başkanı, taraflardan, önceki argümanlara da atıfta bulunarak son argümanlarını sunmalarını ister. İlk söz iddia makamı adına başsavcıya verilir. Daha sonra sırasıyla sanıklar Ömer Halidoğlu ve Kemal Tuğral'ın müdafilerine söz verilir.

Argümanlar dinlendikten sonra, mahkeme başkanı veya başkanın onayıyla heyetteki diğer hâkimler taraflara sorular yöneltebilir.

Daha sonra mahkeme başkanı oturumun sona erdiğini ve mahkeme heyetinin son kararı düşünmek için çekileceğini söyler.

E. HÂKİMLERİN KARARI

Heyetteki hâkimler, tarafların sunduğu argümanlar hakkında nasıl karar vereceklerini kendi aralarında tartışırlar. Her argüman açısından savunmanın kazanıp kazanmaması gerektiğine karar vermeleri gerekir. Çoğunluğun kararı geçerli olacaktır. Daha sonra hâkimler duruşma salonuna döner ve kararlarını açıklarlar. Çoğunluğun kararına karşı çıkan bir hâkim varsa karara muhalefetinin nedenini mahkemeye kısaca açıklayabilir. Daha sonra mahkeme başkanı oturumu kapatır.

Eğitciler, çalışmanın sonunda, duruşmanın kendisi hakkında, katılımcıların rollerine bağlı kalıp kalmadıklarına, sũrecin ne derece sorunsuz işlediğine, duruşma salonunda dũzenin sağlanıp sağlanmadığına, usul ihlali yapılıp yapılmadığına ve tanıklara y¶neltilen soruların g¶rũřlere değil gerçeklere ilişkin olup olmadığına dair yorum yapmalıdır.

Eğitciler ayrıca katılımcılara açık uçlu sorular sorarak izlenimlerini ¶đrenebilirler

(Ayrılan sũre: 15 dakika):

1. Eğitim mahkemesinde neleri beğendiler?
2. Neleri beğenmediler?
3. Dikkatlerini çeken bir husus oldu mu?
4. Sũre sırasında dava hakkındaki g¶rũřleri değişti mi?
5. Kendi rollerini canlandırırken ne hissettiler?

Eğitciler, katılımcılara hukuki argũmanlar hakkında yorum yapabilmeleri için sũre vermelidir (15 dakika). ¶zellikle argũmanların yapısı, açıklığı, ũ aşamalı test uygulaması ve AİHM argũmanlarının kullanımına odaklanılmalıdır.

MODÜL 1 TEMEL PRENSİPLER VE KAYNAKLAR

SÜRE

100 dakika

TEMEL
KONULAR

- İfade özgürlüğünün önemi (insanlık onuru, toplumsal ve bireysel faydalar yönünden)
- İfade özgürlüğünün korunmasının kökleri, uluslararası insan haklarına ve Anayasa'ya dayanır.
- İfade özgürlüğünün Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda (mevzuat) ve AİHS'de (10. madde) tanımı
- İfade özgürlüğünün tanımı (içerik ve biçim)
- Korumanın kapsamı (kırıcı, sarsıcı ve rahatsız edici ifadeler de dâhil olmak üzere)
- İfade özgürlüğünün kullanılması ve bilgiye erişim bakımından medyanın temel rolü
- İnsan haklarını konu alan uluslararası sözleşmelerin Türk hukukundaki yeri (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. maddesi) -AİHS'nin iç hukuk normlarının bir parçası olması

ÖĞRENME
HEDEFLERİ

- Bu oturum sonunda katılımcılar;
- İfade özgürlüğünün bireysel ve toplumsal faydalarını tespit etmiş;
  - İfade özgürlüğüne ilişkin Anayasal hükümleri ve AİHS'nin 10. maddesini kavramış;
  - Bir ifadenin, ifade özgürlüğü kapsamına girip girmediğini değerlendirmeyi ve ayrıca norm alanını belirlemeyi öğrenmiş;
  - İfade özgürlüğünün kendi mesleki faaliyetleri açısından önemini ve AİHM kararlarının ulusal sistemdeki yerini anlamış olacaktır.

YÖNTEM

- Grup tartışmaları
- Hak çatışmalarından örneklere dayalı olarak yönlendirmeli tartışmalar
- Beyin fırtınası çalışmaları

İSINMA
ALIŞTIRMALARI

- Birçok ısınma çalışması mümkündür:
- Eğiticilerin Proje ve kendileri hakkında kısa bilgi vermeleri
  - Katılımcıların kendilerini kısaca tanıtmaları
  - Katılımcıların beklentilerini açıklaması

ÖNCE DEN
GÖNDERİLECEK
MATERYALLER

- Okuma listesi
- AİHM ve ulusal kararlardan özetler
- Makalelerden alıntılar

MODÜL SIRASINDA
KULLANILACAK
MATERYALLER

- Eğiticiler:
- Slayt sunumları
  - Okuma parçaları (referanslar)
  - Akademik yazılardan parçalar
  - Eğitim öncesi değerlendirme anketi

- Katılımcılar:
- Ulusal mevzuattan alıntılar
  - Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve AİHM kararlarından özetler

Bu Proje, Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilmekte ve Avrupa Konseyi tarafından yürütülmektedir. Bu Projenin sözleşme makamı Merkezi Finans ve İhale Birimidir.

This Project is co-funded by the European Union, the Republic of Turkey and the Council of Europe and implemented by the Council of Europe. The Central Finance and Contracts Unit is the contracting authority of this Project.

<http://ifadeozgurlugu.taa.gov.tr>

www.coe.int/ankara

Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi
R.Tagore Cad. No: 10/8 06550 Çankaya, ANKARA
T : +90 (312) 468 84 64
F : +90 (312) 468 84 06

Avrupa Konseyi Avrupa kıtasının önde gelen insan hakları kuruluşudur. Kuruluşun 47 üyesinin 28'i Avrupa Birliği üyesidir. Tüm Avrupa Konseyi üyeleri insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü korumaya yönelik Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Sözleşmenin üye ülkelerdeki uygulamasını denetler.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

TUR